

ὄδον ψυχαγωγίας· καὶ τέρψεως ἑαυτῷ τέμνων· ἐπειδὴ δὲ μικρὸν ἐκεῖθεν ἀνήνεγκε, καὶ καθάπερ ἐξ ἀδύσσου τινὸς ζοφερᾶς ἀναβλέψαι πρὸς τὸ τῆς φιλοσοφίας ἰσχυσε φῶς, τηνικαῦτα τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην καὶ τὴν τῶν οὐρανῶν ἀξίαν ἀφῆκε φωνήν· *Ματαιότης ματαιότητων*, λέγων, *τὰ πάντα ματαιότης*.

Ταύτην καὶ ὑμεῖς, καὶ ταύτης ὑψηλοτέραν, ἂν ἐβελήσητε, ψῆφον οἴσετε περὶ τῆς ἀκαίρου ταύτης ἡδονῆς, ἔαν μικρὸν ἑαυτοὺς τῆς πονηρᾶς ἀποστήσητε συνηθείας. Καίτοι γε ὁ Σολομῶν ἐν τοῖς ἄνω γενόμενος χρόνοις οὐδὲ πολλὴν ἀπηρτίετο φιλοσοφίας ἀκρίθειαν· οὔτε γὰρ τρυφᾶν ὁ παλαιὸς ἐκώλυε νόμος, οὔτε τῶν ἄλλων ἀπολαύσεων ἀπολαύειν περιττὸν ἔφησεν εἶναι καὶ μάταιον· ἀλλ' ὁμως καὶ οὕτω τῶν πραγμάτων ἐχόντων ἡδυνήθη συνιδεῖν τὸ ἐν αὐτοῖς ἀνόητον, καὶ πολλὴν αὐτῶν καταγνώσαι ματαιότητα. Ἡμεῖς δὲ ἐπὶ μείζονα καλούμεθα πολιτείαν, καὶ πρὸς ὑψηλοτέραν ἀναβαίνομεν κορυφὴν, καὶ πρὸς μείζονα ἀπεδυσάμεθα σκάμματα. Καὶ τί γὰρ ἕτερον ἀλλ' ἢ κατὰ τὰς ἄνω δυνάμεις τὰς νοεράς καὶ ἀσώματους ἐκείνας πολιτεύεσθαι κελεύομεθα; Πῶς οὖν οὐκ αἰσχρὸν καὶ πολλῆς ἀξίον κολάσεως ἐλάττους ἐκείνου φανῆναι πολλῶ, καὶ μὴ μόνον τῶν συγκεχωρημένων μὴ γίνεσθαι ὑψηλοτέρους, καθάπερ ἐκεῖνος, ἀλλὰ καὶ τῶν κεκωλυμένων καὶ τιμωρίαν ἐχόντων ἀφόρητον ἄπτεσθαι; Τὸ γὰρ ἔρωτα ἐν τῇ ψυχῇ πονηρὸν τρέφειν, καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν ὁρᾶν γυναῖκα, καὶ καταμανθάνειν κάλλος ἀλλότριον, καὶ καταισχύνειν μὲν ἑαυτὸν, βλάπτειν δὲ τοὺς ἀσθενεστέρους, καὶ πολλὰς μὲν Ἑλλησι παρέχειν λαβὰς, πολλὰς δὲ Ἰουδαίοις, καὶ τοὺς τε οἰκέλους τοὺς τε ἀλλοτρίους ὑποσκειλίζειν, καὶ πολλὴν τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης κατασκευάζειν βλασφημίαν, καὶ δουλοπρεπεῖς ἀναδέχεσθαι διακονίας, καὶ πρὸς τὸν τῶν βιωτικῶν πραγμάτων θόρυβον ἑαυτοὺς εἰσωθεῖν, καὶ τὴν δωρηθεῖσαν ἡμῖν ἐλευθερίαν προπίνειν τῷ διαβόλῳ, καὶ ταύτης χαλεπωτάτην ἀντικαταλλάττεσθαι τυραννίδα, καὶ καταγέλαστον μὲν φίλοις, ἐπονειδίστον δὲ ἐχθροῖς εἶναι, καὶ πονηρὰν μὲν τῷ κοινῷ τῆς Ἐκκλησίας προστρίβασθαι δόξαν, κηταισχύνειν δὲ τὸ σεμνὸν τῆς παρθενίας ἀξίωμα, καὶ τοῖς ἀσελγαίνειν βουλομένοις πολλὰς παρέχειν προφάσεις, καὶ ἕτερα πλείονα τούτων κατασκευάζειν δεινὰ (ἅπαντα γὰρ οὔτε συνιδεῖν, οὔτε λόγῳ παραστήσαι δυνατὸν, ὅσα διὰ τῶν πραγμάτων αὐτῶν ὑπομένουσι), καὶ τῶν σφόδρα κεκωλυμένων ἐστὶ, καὶ τῶν κόλασιν ἐχόντων ἀφόρητον. Ὡστε εἰ καὶ μικρὰ τί; ἐστὶν ἡδονή, ταῦτα πάντα ἀντιθέτες

ἐκείνη, τὸν γέλωτα, τὴν αἰσχύνην, τὴν τῶν πολλῶν ὑποψίαν, τὰς κατηγορίας, τὰ σκώματα, τὰ ὄνειδη, τὸν σκώληκα τὸν ἀτελεύτητον, τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον, τὴν θλίψιν, τὴν στενοχωρίαν, τὸ βρύγμα τῶν ὀδόντων, τὰ δεσμὰ τὰ ἄλυτα, καὶ καθάπερ ἐν πλάστιγγι καταθέντες καὶ ἀντιστήσαντες, ἀποπηδήσωμεν ὅψε γοῦν ποτε τῆς χαλεπωτάτης καὶ ὀλεθρίας νόσου, ἵνα μετὰ λαμπρῶν ἀπέλωμεν ἐκεῖ στεφάνων, καὶ δυνηθῶμεν ἐλευθέροις στόμασι πρὸς τὸν Χριστὸν εἰπεῖν, ὅτι διὰ σὲ καὶ τὴν δόξαν τὴν σὴν καὶ συνηθείας κατεφρονήσαμεν, [248] καὶ ἡδονῆς ἐκρατήσαμεν, καὶ τὴν ψυχὴν ἐθλίψαμεν τὴν ἡμετέραν, καὶ πᾶσαν φιλίαν ἐκβαλόντες καὶ πρόληψιν, σὲ καὶ τὸν εἰς σὲ πόθον ἀπάντων προτετιμήκαμεν πραγμάτων. Οὕτω γὰρ κερδανοῦμεν ἡμᾶς αὐτοὺς, κερδανοῦμεν δὲ τὰς ἀθλίους ἐκείνας, κερδανοῦμεν δὲ τοὺς σκανδαλιζομένους, καὶ παρ' αὐτοὺς στησόμεθα τοὺς μάρτυρας, καὶ τὴν πρώτην λιψόμεθα τάξιν. Τῶν γὰρ τὴν μεγίστην ἀθλησάντων ἀθλησιν ἐκείνην, καὶ τὰς καρτερικὰς ἐνεγκόντων ὀδύνας, οὐκ ἐλάττονα τίθεμαι ἄνθρωπον τὸν ἐπιθυμία κατεχόμενον παλαιᾶ, καὶ ἐν ἡδίστη τινὶ καὶ ἀρχαίᾳ προκατειλημμένον συνηθείᾳ, εἶτα διὰ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον διακόπτοντα τὰ δεσμὰ, καὶ πρὸς τὸ τῷ Θεῷ δοκοῦν ἀνατρέχοντα. Καὶ γὰρ τῶν σφόδρα ἐστὶ χαλεπωτάτων, συμπάθειάν τε καὶ φιλοστοργίαν ἐκβαλεῖν ἀρχαίαν, καὶ τὰς πολυπλόκους διακόψαι λαβὰς, καὶ πτεροφυῆσαι, καὶ πρὸς τὰς οὐρανίους ἀψίδας ἀναδραμεῖν. Καὶ καθάπερ ἐκείνοις δριμύς ὁ πόνος, οὕτω καὶ τούτοις μακροτέρα ἡ ὀδύνη. Διὸ καὶ οἱ στέφανοι πάλιν ἴσοι, ἐπειδὴ καὶ τὰ παλαίσματα αὐτοῖς παράλληλα κεῖται. Εἰ γὰρ ὁ ἐξαγαγὼν τίμιον ἐξ ἀναξίου ὡς στόμα τοῦ Θεοῦ ἐσται, ὁ καὶ ἑαυτὸν ἐλευθερώσας, καὶ μυρίους ἄλλους ἀπαλλάξας κατηγορίας, ἐνόησον ὅσον λήφεται τὸν μισθὸν, καὶ τῇ τῶν ἐπάθλων ἐλπίδι κουφιζόμενος καταφρόνησον συνηθείας πονηρᾶς, ἵνα κατὰ τὸ τῷ Θεῷ δοκοῦν διαδραμῶν τὸν παρόντα βίον, μετὰ καθαρῷ συνειδότος αὐτὴν ἰδῆς ἐκεῖ, καὶ τῆς ἀγιωτάτης αὐτῆς ἀπολαύσης ὀμιλίας. Τῶν γὰρ σωματικῶν λυθέντων παθῶν, καὶ τῆς τυραννικῆς σβεσθείσης ἐπιθυμίας, οὐδὲν τὸ κωλύον ἄνδρας τε ὁμοῦ καὶ γυναῖκας εἶναι ἐκεῖ, πάσης μὲν ἐκπόδων πονηρᾶς οὐσης ὑποψίας, τὴν δὲ τῶν ἀγγέλων πολιτείαν, καὶ τῶν νοερῶν δυνάμεων ἐκείνων δυναμένων διασώζειν, τῶν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσαγομένων ἀπάντων, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, δόξα, τιμὴ, κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΑΣ ΚΑΝΟΝΙΚΑΣ ΜΗ ΣΥΝΟΙΚΕΙΝ ΑΝΔΡΑΣΙΝ ^α.

α'. Οἶμοι, ψυχὴ! μετὰ γὰρ τοῦ προφήτου καὶ ἐμοὶ νῦν εὐκαιρὸν τοῦτο εἰπεῖν, καὶ ἅπαξ καὶ δις καὶ πολλάκις, Οἶμοι, ψυχὴ! πρᾶγμα ἡλίκον, καὶ ὅσης γέμον φιλοσοφίας! Ἡ παρθενία καθύβρισται, καὶ τὴ διεῖργον αὐτὴν ἀπὸ τοῦ γάμου καταπέτασμα ἀνήρηται, ὑπὸ ἀναισχύντων κατασπασθὲν χειρῶν, καὶ τὰ ἅγια τῶν ἀγίων πεπάτηται, καὶ τὰ σεμνὰ καὶ φρίκης γέμοντα γέγονε βέβηλα καὶ πᾶσι βατὰ, καὶ ἡ τοῦ γάμου σεμνοτέρα τοσοῦτον καθειλικύσθη καὶ κητηνέχθη κάτω, ὡς τὰς γεγαμημένας μακαρίζεσθαι μᾶλλον. Ἄει μὲν γὰρ ἡ παρθενία μετὰ τοῦ γάμου ταπτομένη τὰ πρωτεῖα εἶχε, [249] καὶ τὴν προεδρίαν ἅπασαν· νυνὶ δὲ οὐδὲ ἐν τῇ δευτέρᾳ τάξει μένειν δεδύνηται, ἀλλὰ πόρρω που καὶ πρὸς τὴν ἐσχάτην

ἀπελήλαται τάξιν· καὶ τὸ δὴ ^β χαλεπωτέρων, ὅτι οὐ πολέμοιό τινες οὐδὲ ἐχθροὶ, ἀλλ' αἱ δοκοῦσαι μάλιστα θεραπεύειν αὐτὴν οὕτως αὐτὴν διέθησαν, καὶ αἱ παρέχουσαι μάλιστα πάντων ἡμῖν πρὸς τοὺς ἀπίστους ἐλευθεροστομεῖν, αὐταὶ μάλιστα πάντων [ἡμῖν] ἀπέρραψαν ἡμῶν τὰ στόματα, καὶ πολλὴν κατεσκέδασαν αἰσχύνην.

Χρημάτων μὲν ἔνεκεν ^γ ὀλίγου; μὲν, εἶχον δὲ ὁμως δεῖξαί τινες Ἑλληνας παρ' αὐτοῖς φιλοσοφήσαντας, καὶ ὀργῆς δὲ τινες ἐν ἐκείνοις περιεγέγοντο· παρθενίας δὲ ἄνθος οὐδαμοῦ παρ' αὐτοῖς, ἀλλ' αἰεὶ παρεχώρουν ἐνταῦθα τῶν πρωτείων ἡμῖν, ὁμολογούντες ἀνωτέρω τῆς φύσεως εἶναι τὸ κατόρθωμα, καὶ οὐκ ἀνθρώπινον. Διὰ τοῦτο σφόδρα ἡμῶν τὸ πᾶν ἔθνος ἐθαύμαζον· ἀλλὰ νῦν οὐκέτι, ἀλλὰ καταγελοῦσι καὶ κωμωδοῦσι. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ διάβολος το-

^α Titulus apud Savil. : Πρὸς τὰς ἐχούσας ἄνδρας συνεισάπτους, hoc est, *Adversus eas qui viros introductitios habent*. In initio Savil. οἶμοι, ψυχὴ, οἶμοι, μετὰ.

^β Savil. καὶ τὸ δέ.

^γ Savil. μὲν γὰρ ἔνεκεν. *Infra idem* Ἑλληνας.

— Hanc et vos et hac sublimiorem, si volueritis, effefetis sententiam de intempeſtiva hac voluptate, ſi aliquantiſper a mala conſuetudine vos ſejunxeritis. Quamvis autem a Salomone ſæculis ſuperioribus non tam multa ſapientiæ exigebatur diligentia; neque enim delicias lex vetus prohibebat, neque aliis frui ſupervacuis dicebat eſſe vanum; attamen et ſic ſe habentibus rebus in iſiſ contueri potuit quam viles et vanitati obnoxie res eſſent. Nos vero ad majorem vocati vitam, et ad excellentius faſtigium aſcendimus, et in majoribus exercemur palæſtris. Et quid aliud, quam quod ſicut ſupernæ Virtutes, intellectuales et incorporeæ illæ viam inſtituere jubemur? An non igitur eſt turpe, extremoque ſupplicio dignum, illo multo minores apparere; et non ſolum conſeſſis non fieri ſublimiores, ut ille, ſed et vetita aggredi, quæ intolerabilem pœnam afferant? Nam in anima malum amorem paſcere, ex concupiſcentia ſpectare mulierem, ſpeculari alienam formoſitatem, dehoneſtare ſeipſum, nocere infirmioribus, multas gentilibus et Judæis anſas præbere, domesticos et alienos ſupplantare, multaque contra Dei gloriam procurare blaſphemiam, ſervili miniſterio mancipatos eſſe, ad ſæcularium negotiorum turbam nos ipſos intrudere, donatam nobis libertatem diabolo propinare, et cum immaniſſima tyrannide commutare; ridiculum quidem amicis, probroſum vero inimicis eſſe, malam omni Eccleſiæ opinionem invehere, confundere honeſtam virginitatis dignitatem, et luxuriantibus multas præbere occaſiones, aliaque hiſ plura facere gravia; neque enim omnia ſcire licet, aut verbis exprimere, quæcumque per hujusmodi opera ſuſtinent: hæc et valde prohibita ſunt, et cruciatum intolerabilem ſecum afferunt. Itaque licet parva etiam voluptas ſit, opponantur ei riſus, confuſio, multorum ſuſpiciones, reprehentiones, convicia, exprobrationes, vermis qui non moritur, tenebræ exteriores, ignis inexſtinguibilis, tribulatio, anguſtia, ſtridor dentium, vincula inſolubilia; hæc

ſicut in ſtatera appendamus, reſiliamusque vel ſero a pernicioſo graviffimoque hoc morbo, ut cum fulgentibus coronis illuc migremus, et poſſimus libero ore ad Chriſtum dicere: Propter te et propter gloriam tuam et familiaritates contempſimus, et voluptati imperavimus, et animam noſtram affliximus, rejectaque omni amicitia et præjudicata opinione te amoremque tui rebus omnibus præpoſuimus. Sic enim lucrabimur nos ipſos, lucrabimur miſeras illas, lucrabimur eos qui ſcandalizantur; et cum martyribus collocabimur, primoque in ordine erimus. Nam iis, qui hoc maximo certamine vicerunt, et fortiter cruciatus tulerunt, non minorem pono hominem concupiſcentia veteri detentum et in ſuaviſſima et antiqua conſuetudine præocupatum, et deinde per timorem Dei diſrumpentem vincula, et ad id quod Deo probatur recurrentem. Eſt enim et hoc multo difficilius, affectum et dilectionem inveteratam ejicere, et multiplices occaſiones avellere; et aſſumptis aliſ ad cæleſtes apſides recurrere. Et ſicut martyrum velox labor, ita et horum prolixior dolor. Quapropter et pares coronæ, quoniam et certamina inter ſe ſunt ſimilia. Nam ſi qui educit et ſeparat pretioſum a vili (*Jer. 15. 19*), ſicut os Dei erit, qui et ſeipſum liberaverit, et multos alios criminatione exemerit, cogita quantam accipiet mercedem, et præmiorum ſpe levis et alacris, contemne malam conſuetudinem, ut juxta Dei voluntatem decurſa vita hac, cum pura illam conſcientia in cæliſ videas, ſanctiſſimæque illius conſervatione fruaris. Nam ubi corporales affectiones ſolutæ fuerint, et exſtincta fuerit tyrannica concupiſcentia, nullum erit obſtaaculum ſimul ibi eſſe mulierem et virum, e medio ſublatis omnibus ſuſpicionibus malis, et agere et ſervare cum liceat omnibus, qui in regnum cælorum introducentur, vitam, quam agunt angeli, et intellectuales illæ Virtutes, gratia et benignitate Domini noſtri Jeſu Chriſti, cum quo Patri una cum Spiritu ſancto gloria, honor et imperium in ſæcula ſæculorum. Amen.

QUOD REGULARES FEMINÆ VIRIS COHABITARE NON DEBEANT ¹.

1. Heu me, o anima! ſic enim ego quoque nunc cum propheta tempeſtive dico, et ſemel et iterum ac ſæpius, Heu me, o anima, quale negotium, et quanta indigens philoſophia! Virginitas injuria eſt affecta; velum quod eam a nuptiis ſeparabat, ſublato eſt, et ab impudentiſſimis manibus dilaceratum: ſancta ſanctorum conculcata ſunt, honeſta et reverentiæ plena profanata et omnibus pervia. Quæ honeſtior nuptiſ erat, adeo depreſſa eſt et humiliata, ut nuptias magis dicere beatas liceat. Semper quidem virginitas cum conjugio comparata primas partes tenuit et omnem dignitatem: nunc autem neque in ſecundo ordine manere potuit, ſed valde procul et plane in ultimum conſeſſit ordinem; et quod multo gravius, non hoſtes, neque inimici, ſed ipſæ potiffimum quæ illam

colere videbantur eam ſic affecerunt, et eæ quibus ſulti adverſus infideles hactenus libere loquebamur, illæ ipſæ ora noſtra maxime obturant, et multa ignominia ſuffundunt.

Apud Græcos ſeu gentiles virgines non erant. — Inter Græcos ¹ ſane quidam licet pauci ita philoſophati fuerunt, ut opum eſſent contemptores, et iram vincebant; virginitatis certe floſ nullo modo apud illos fuit, in qua ſemper conſeſſerunt nobis primam dignitatem, fatentes rem ſupra naturam eſſe et non humanam. Ideo illiſ omnibus ſummæ admirationi fuimus; ſed nunc non item, qui potius derident nos et in fabulam vertunt. Ideo diabolus ita contra hunc gregem ſpiravit, quoniam vidit in hac potiffimum phalange fulgidum Chriſti exercitum: ſicque tentavit ipſam confundere, ut poſthac melius ſit, ne virgines quidem

¹ Titulus apud Savil., *adverſus eaſ qui viros introductioſ habent.* Sed in margine Savil. idem fere titulus habetur qui in Morelliana Editione, quemque nos retinendum duximus. Uterque vero quadrat ad argumentum Opusculi.

¹ De virginitate a gentilibus in honore habita, vide Athanaſium in fine Apologiæ ad Conſtantium Imp.

esse, quæ ita rem hanc suscipiant. Causa malorum omnium, quod nomine tenus solum res consistat, et negotium totum in ore circumscriptum sit, quod scilicet minima virginitatis pars est; quæ autem plus necessaria, et ipsam magis demonstrant, neglecta sint, et nulla ratio habeatur vestium, quæ virginitatem decent, vel silentii, vel compunctionis, vel alicujus id genus. Quin temere nugantur omnia, et rident intempestive, et tumultuantur, et in deliciis magis vivunt, quam mulieres quæ in fornice prostant, dum spectatores technis suis undique pelliciunt, et in meretricum turpitudinem se conjicere conantur, ac si cum illis concertent, deque turpitudinis gloria contendant. Unde enim, dic mihi, poterimus postea talem virginem ordine illarum et societate eximere, quando et ipsa idem facit, quod illæ; quando scilicet adolescentum corda in fraudem illicit, quando petulans est et intemperans, quando eadem venena porrigit, eadem pocula miscet, eandemque parat cicutam? Sed non dicit: *Veni, amore involvamur*; nec dicit, *Aspersi cubile meum croco et lectum meum cinnamomo* (*Prov.* 7. 17. 18). Utinam cubile et lectum, non vestes et corpus! Illæ enim domi escam occultant, tu ubique laqueum circumfers, et expandis voluptatis alas obambulans in foro. Sed non dixisti, neque contulisti verba illa meretricia, *Veni, amore involvamur*. Non dixisti lingua, sed dixisti habitu: non loquuta es ore, sed loquuta es gressu: non invitasti voce, sed invitasti oculis clarius quam voce. At postquam vocaveras, non te obtulisti. Neque sic a peccato liberaris: est enim et hæc alia fornicationis species. Pura mansisti ab injuria corporis quidem, sed non animæ, et completum est a te peccatum, etiamsi non per coitum, sed per aspectum.

Virginem non decent cultus corporis et vestis pretiosa.
—Cujus enim gratia vocas prætereuntes? cur accendis ignem? quomodo putas te puram a peccato, cum totum ipsum opus operata sis? Etenim cum adulterum feceris perfectum eum, quem tuo isto habitu cepisti, quomodo potes non esse adultera, cum opus tuum adulterium esse deprehendatur? Illius insania tuum opus est. Profecto te quæ adulteros præparasti, adulterii supplicium minime posse effugere, nulli non manifestum. Tu gladium acuisti, tu dextram armasti, tu armatam dextram in miseram animam impulisti: quomodo igitur poteris ab homicidii supplicio liberari? Dic enim, quosnam habemus odio et aversamur? quos autem puniunt legislatores et iudices? num eos qui bibunt mortifera venena, an miscentes calicem, et præparantes ea, arteque sua perdetes alios? nonne bibentes quidem utpote injuria affectos miseramur, veneficos autem omnibus calculis condemnamus? Nec sufficit eis ad excusationem dicere, Non meipsum læsi, sed alium perdidisti; sed propter hoc tanto graviolem luunt pœnam. Tu autem misera et calamitosa miscuisti calicem hunc perniciosum, et præbueris et dedisti pharmacum: et postquam bibit et perditus est, defensam te putas, quia non ipsa biberis, sed alteri præbueris venena? Quamquam et vos tanto gra-

viorem luētis pœnam, quam pharmacopœi illi, quanto et mors gravior. Non enim corpus solum, sed et animam interimitis. Et illi quidem sæpe vel furore, vel ira hoc faciunt, vel inopia; vos autem ad nullum talem confugere prætextum potestis. Neque enim hoc facitis inimicis, vel eis qui nocuerunt, vel ob inopiam, sed ob solam vanam gloriam in alienis luditis animabus, et ex aliorum morte voluptatem propriam constituitis.

2. Sed nescio unde, ut hæc dicerem, huc sum ap- pulsus; propter quod redeundum ad id unde digressus sum. Nam quasi non sufficerent hæc in totius feminci generis confusionem, et aliud quiddam majus excogitaverunt. Sed nemo hæc de omnibus dicta putet: non enim tam miser sum, ut simul omnia commisceam et confundam. Nam de his quæ culpis obnoxie et hæc dicta sunt, et quæ postea dicentur. Quasi igitur non satis damnosa essent hæc, viros sibi minime cognatos secum includunt, et omni tempore contubernales faciunt, quasi demonstraturæ et per ea quæ dicta sunt, quod invitæ ad virginitatem raptæ sint, et extremam vim sustinuerint, et hac ratione consolentur vim et necessitatem. Quid igitur? annon his deteriora, cum hæc contigunt, dicuntur ab amicis et familiaribus? Permittendæne sunt illæ vivere et respirare, et non potius dissecandæ mediæ, vel vivæ cum illis ipsis tumulandæ? Etenim et hæc et his multo plura omnes dicunt. Cæterum et frequens et quotidianus est cursus obstetricum ad virginum domus, quasi ad parientes, non quod obstetricentur parienti, quamvis contigit in aliquibus etiam hoc, sed quod probentur et judicentur sicut emptæ ancillæ, quænam corruptæ, vel quæ intactæ; et illa quidem facile obediit probationi, hæc vero contradixit, et hoc ipso confusa abiit, etiamsi non corrupta sit; et hæc quidem deprehensa est, illa vero non; sed hæc non minus quam illa confunditur, cum non possit digna fide ex moribus comprobari, sed opus habeat externo examinis testimonio. Quantis lacrymis hæc non sunt digna, quantis non digna mortibus? Quis autem sic lapideus et durus, ut non accendatur zelo sicut Phinees? Et ille quidem si suo tempore hanc turpitudinem vidisset, non ipsis pepercisset, sed fecisset idem quod in Madianitide olim fecit (*Num.* 25. 14): nos autem cum nobis non sit permissum arripere gladium, neque lancea confodere eos qui ista perpetrant, affecti certe sumus sicut sanctus ille, non facimus autem eadem, sed dolori aliter succurrimus, ploratibus scilicet ac lamentis. Venite ergo, dolorum ac gemituum sociæ estote quotquot ab hac obscœnitate estis alienæ; nam calamitosæ et miseræ illæ forte in tanta sunt miseria, ut mali dolorem ullum non sentiant. Sed vos quæ hanc suscepistis vitam, dignæ factæ thalamo et sponso, lampades claras gestatis, et honesto virginitatis sermo magis ornate quam corona regia, lacrymas fundite nobiscum, et amare simul ejulate; nam hoc non parvum est remedium et ad curandos eos qui incurabiliter ægrotant, et ad consolationem lugentium. Hoc ipsum ali-

σοῦτον κατὰ ταύτης ἐνέπνευσε τῆς ἀγέλης, ἐπειδὴ μάλιστα ἀπὸ ταύτης ἐώρα τῆς φάλαγγος λαμπρὸν τοῦ Χριστοῦ τὸ στρατόπεδον, καὶ οὕτως αὐτὴν ἐπεχείρησε κατασιχῆναι, ὡς βέλτιον εἶναι λοιπὸν μηδὲ παρθένους εἶναι τὰς οὕτω τὸ πρᾶγμα μετιέναι ἐπιχειρούσας. Τὸ δὲ αἴτιον τῶν κακῶν ἀπάντων, ὅτι μέχρι προσηγορίας τὸ πρᾶγμα ἔστυχε, καὶ ἐν τῷ στόματι ^a τὸ πᾶν περιγέγραπται, ὅπερ ἐλάχιστον μέρος παρθενίας ἐστὶ· τὰ δὲ ἀναγκαιότερα καὶ μάλιστα αὐτὴν δεικνύοντα ἠμέληται, καὶ οὔτε στολῆς κοσμίας λόγος αὐταῖς, οὐχ ἡσυχίας παρθένους προπούσης, οὐ κατανύξεως, οὐκ ἄλλου τῶν τοιούτων οὐδενός· ἀλλὰ καὶ φθέγονται εὐκόλως ἅπαντα, καὶ γελῶσιν ἀκαίρως, καὶ κατακλῶνται καὶ θρύπτονται μᾶλλον τῶν ἐπὶ τοῦ τέλους μαλακίζομένων γυναικῶν, πάντοθεν μηχανήματα τοῖς ὀρώσιν ἐνιῆσαι ^b, καὶ εἰς τὴν τῶν πορνευομένων γυναικῶν ἀσχημοσύνην εἰσῶθειν ἑαυτὰς βιάζονται, καθάπερ ἀμιλλώμενοι πρὸς ἐκείνας καὶ φιλονεικοῦσαι τὰ πρωτεῖα εἰς αἰσχύνης δόξαν λαβεῖν. Πόθεν γὰρ, εἰπέ μοι, λοιπὸν δυνησόμεθα τὴν τοιαύτην παρθένον τῆς τάξεως ἐξελέσθαι τῆς ἐκείνων καὶ τῆς κοινωνίας, ὅταν καὶ αὐτὴ τὸ αὐτὸ ποιῆ ἐκείναις, νέων ἐξαπατῶσα καρδίας ^c, ὅταν ἀνεπτερωμένη ἢ καὶ ἄσωτος, ὅταν τὰ αὐτὰ φάρμακα τρίβῃ, καὶ τὰ αὐτὰ κεραυνῶση ποτήρια, καὶ τὸ αὐτὸ κατασκευάζῃ κώνειον; Ἄλλ' οὐ λέγει· *Δεῦρο καὶ ἐγκυλισθῶμεν ἔρωτι*, οὐδὲ, *Ἐρράγκα τὴν κοίτην μου κρόκω, καὶ τὴν κλίνην μου κινναμώμω*· εἴθε τὴν κοίτην καὶ τὴν κλίνην, καὶ μὴ τὰ ἱμάτια καὶ τὸ σῶμα. Ἐκείναι μὲν γὰρ οἴκοι τὸ δέλεαρ κατακρύπτουσι, σὺ δὲ πανταχοῦ περιφέρεις τὴν παγίδα, καὶ ἀναπετάσασα τῆς ἡδονῆς τὰ πτερὰ περιάγεις ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς. Ἄλλ' οὐ διελέχθης, οὐδὲ εἶπες ἐκεῖνα τὰ πορνικὰ ῥήματα, *Δεῦρο, καὶ ἐγκυλισθῶμεν ἔρωτι*· οὐκ εἶπες ^d τῇ γλώττῃ, ἀλλ' εἶπες τῷ σχήματι· οὐκ ἐφθέγγω τῷ στόματι, ἀλλ' ἐφθέγγω τῷ βαδίσματι· οὐκ ἐκάλεσας τῇ φωνῇ, ἀλλ' ἐκάλεσας φωνῆς λαμπρότερον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν. Ἄλλὰ καλέσασα οὐκ ἔδωκας σεαυτὴν. Οὐδὲ οὕτως ἀπήλλαξαι τῆς ἀμαρτίας. Καὶ γὰρ [250] καὶ τοῦτο ἕτερον εἶδος πορνείας· καθαρὰ τῆς ὕδρευς ἔμεινας, ἀλλὰ τῆς σωματικῆς, οὐ τῆς ψυχικῆς· καὶ ἀπήρτισται σοὶ τὰ τῆς ἀμαρτίας πάντα, εἰ καὶ μὴ διὰ τῆς μίξεως, ἀλλὰ διὰ τῆς ὄψεως.

Τίνος γὰρ ἕνεκεν, εἰπέ μοι, καλεῖς τοὺς παριόντας; τί δὲ ἐξάπτεις τὸ πῦρ; πῶς δὲ νομίζεις εἶναι καθαρὰ τῆς ἀμαρτίας, πᾶσαν αὐτὴν ἐργασαμένη; Καὶ γὰρ τέλειον εἰργάσω μοιχὸν τὸν ἀλόντα σου τῷ σχήματι τούτῳ· πῶς οὖν δύνασαι μὴ εἶναι μοιχαλῆς, ὅταν τὸ ἔργον σου μοιχείας ἀλίσκηται; ἢ γὰρ ἐκείνου μανία σὸν ἔργον ἐστὶ. Ὅτι γὰρ ἢ κατασκευάζουσα μοιχοὺς μοιχείας διαφυγεῖν τιμωρίαν οὐκ ἂν δυνηθεῖ ποτὲ, παντί που δῆλόν ἐστι. Σὺ τὸ ξίφος ἠκόνησας, σὺ τὴν δεξιάν ὤπλισας, σὺ τὴν ὀπλισμένην δεξιάν κατὰ τῆς ἀθλίας ὤθησας ψυχῆς· πῶς οὖν δύνασαι τῆς ἐπὶ τῷ φόνῳ τούτῳ τιμωρίας ἀπαλλάττεσθαι; Εἰπέ γὰρ μοι, τίνας μισοῦμεν καὶ ἀποστρεφόμεθα ἡμεῖς; τίνας δὲ οἱ νομοθέται καὶ δικασταὶ κολάζουσι; τοὺς πίνοντας τὰ δηλητήρια φάρμακα, ἢ τοὺς κεραυνῶντας τὴν κύλικα, καὶ κατασκευάζοντας αὐτὰ, καὶ διὰ τῆς τέχνης ἀπολλύντας τῆς/αὐτῶν; οὐχὶ τοὺς πίνοντας μὲν καὶ ἐλεοῦμεν ἅτε ἡδικομένους, ἐκείνους δὲ πάσαις καταδικάζομεν ψήφοις; Καὶ οὐκ ἄρχει πρὸς ἀπολογία αὐτοῖς τὸ λέγειν, ὅτι Οὐκ ἔμαυτὸν ἔβλαψα, ἀλλ' ἕτερον ἀπόλεσα· ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸ μὲν τοῦτο χαλεπωτέραν διδῶσι δίκην. Σὺ δὲ, ἀθλία καὶ ταλαίπωρε, κεράσασα τὴν κύλικα τὴν ὀλεθρίαν ταύτην,

^a Savil. καὶ ἐν τῷ σώματι, Morel. autem καὶ ἐν τῷ στόματι, quam lectionem seculus est interpretes.

^b Savil. πάντοθεν μηχανώμενοι τοῖς ὀρώσιν ἐγγίσει. Morel. πάντοθεν μηχανήματα τοῖς ὀρώσιν ἐνιῆσαι. Mox Savil. πεπορνευμένων.

^c Savil. νέων ἐξάπτεσθαι καρδίας, male.

^d Savil. εἶπες οὐκ

καὶ ὀρέξασα καὶ δοῦσα τὸ φάρμακον, μετὰ τὸ πιεῖν ἐκείνον καὶ ἀπολέσθαι ἀπολογία αὐτῇ νομίζεις ὑπολελειφθῆναι, τὸ μὴ αὐτὴν πιεῖν, ἀλλ' ἐτέρῳ παρασχεῖν τὸ δηλητήριον; Καίτοι γε ὑμεῖς τῶν φαρμακοπωλῶν ἐκείνων τοσούτω χαλεπωτέραν δώσετε δίκην, ὅσω καὶ ὁ θάνατος χαλεπώτερος. Οὐ γὰρ σῶμα μόνον, ἀλλὰ καὶ ψυχὴν ἀναιρεῖτε· κακῆνοι μὲν πολλάκις ἢ θυμῷ, ἢ ὀργῇ τοῦτο πράττουσιν, ἢ χρημάτων δεόμενοι· ὑμεῖς δὲ οὐδὲ εἰς ταύτην ἔχετε καταφυγεῖν τὴν πρόφασιν. Οὔτε γὰρ ἐχθροὺς ὄντας, οὔτε ἡδικοκῶτας, οὔτε χρημάτων δεόμενοι τοῦτο ποιεῖτε, ἀλλ' ὑπὲρ κενοδοξίας μόνης εἰς τὰς ἀλλοτρίας παίζετε ψυχὰς, τέρψιν οἰκείαν τὸν ἐτέρων ποιούμενοι θάνατον.

β'. Ἄλλὰ γὰρ οὐκ οἶδα πῶς ἐξηγέσθην ταῦτα εἰπεῖν ἐτέρως ὀρμῶν· διόπερ ἐπανιτέον, ὅθεν ἐξέβην. Ὡσπερ γὰρ οὐκ ἀρκούντων τούτων κατασιχῆναι τὸ πᾶν ἔθνος, καὶ ἄλλο τι πλέον ἐπενόησαν. Ἄλλὰ μηδεὶς περὶ πασῶν ταῦτα εἰρησθαι νομίζέτω· οὐ γὰρ οὕτως ἀθλιός εἰμι, ὡς ὁμοῦ πάντα φύρειν καὶ συγγεῖν. Περὶ γὰρ τῶν ὑπευθύνων καὶ ταῦτα εἰρηται, καὶ τὰ μετὰ ταῦτα εἰρήσεται. Ὡσπερ γὰρ οὐκ ἀρκούντων τούτων εἰς βλάβην, ἄνδρας τινὰς οὐδαμῶθεν αὐταῖς προσήκοντας λαβοῦσαι συγκατακλείουσι, καὶ τὸν πάντα συνοικίζουσι χρόνον, καθάπερ ἐνδεικνύμεναι καὶ διὰ τούτων καὶ διὰ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἄκουσαι ἐπὶ τὴν παρθενίαν εἰλκυσθησαν καὶ βίαν ὑπομείναςαι τὴν ἐσχάτην· καὶ ταύτην παραμυθοῦνται τὴν βίαν καὶ τὴν ἀνάγκην. Τί γὰρ; οὐχὶ τούτων χεῖρω παρὰ πάντων, ὅταν ταῦτα γίνηται, λέγεται καὶ παρὰ φίλων καὶ οἰκείων; Ταύτας δὲ ζῆν ἢ ἀναπνεῖν ὅλως ἔδει, ἀλλὰ ^e μὴ διαπρίεσθαι μέσας, ἢ κατορύττεσθαι ζώσας μετ' ἐκείνων αὐτῶν; Καὶ γὰρ καὶ ταῦτα καὶ τούτων πολλῷ πλείονα ἅπαντες λέγουσι· καὶ [251] δρόμος λοιπὸν ταῖς μαίαις καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπὶ τὰς τῶν παρθένων οἰκίας, καθάπερ πρὸς τὰς ὠδινούσας, οὐχ ὥστε λοχεῦσαι τίκτουςαν (γέγονε μὲν γὰρ καὶ ἐπὶ τινῶν καὶ τοῦτο), ἀλλ' ὥστε διαγνῶναι καθάπερ ἐπὶ τῶν ὠνουμένων θεραπευιδῶν, τίς μὲν ἢ διεφθαρμένη, τίς δὲ ἢ ἀνέπαφος· καὶ ἢ μὲν ὑπήκουσε βχδίως τῇ δοκιμασίᾳ, ἢ δὲ ἀντεῖπε, καὶ αὐτῷ τούτῳ κατασιχυνθεῖσα ἀπῆλθεν, εἰ καὶ μὴ διεφθαρτο· καὶ ἢ μὲν ἐάλω, ἢ δὲ οὐχ ἐάλω, καὶ αὐτὴ δὲ πάλιν οὐχ ἤττον ἐκείνης αἰσχύνεται, μὴ δυνηθεῖσα ἀξιόπιστος ἀπὸ τοῦ τρόπου φανῆναι, ἀλλὰ μαρτυρίας τῆς ἀπὸ τῆς ἐξετάσεως δεθηθεῖσα. Πόσιον οὐκ ἄξια ταῦτα δακρύων; πόσιον οὐκ ἄξια θανάτων; Τίς δὲ οὕτω λίθινος καὶ ἀσυμπαθῆς, ὡς μὴ πυρωθῆναι καὶ τὰ τοῦ Φινεῆς παθεῖν; Ἄλλ' ἐκεῖνος μὲν, εἰ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον ταύτην οἶδε γινομένην τὴν ἀσχημοσύνην, οὐκ ἂν αὐτῶν ἐφείσατο, ἀλλ' ἐποίησεν ἂν ταυτὴ, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς Μαδιανίτιδος τότε εἰργάσατο· ἡμεῖς δὲ (οὐ γὰρ ἐφείσται ἀρπάσαι μάχαιραν, οὐδὲ κεντῆσαι τῷ σειρομάστῃ τὰ τοιαῦτα πλημμελοῦντας) πάσχομεν μὲν ταυτὰ, ἅπερ ἐκεῖνος ἔπαθεν ὁ ἅγιος, οὐ δρωμεν δὲ ταυτὰ, ἀλλ' ἐτέρως παραμυθούμεθα τὴν ὀδύνην, δι' ὀδυρμῶν καὶ θρήνων. Δεῦρο οὖν, συναλγήσατέ μοι καὶ συστενάξατε, ὅσαι ταύτης ἐκτός ἐστε τῆς αἰσχύνης· αἱ γὰρ ἀθλιαὶ καὶ ταλαίπωροι ἐκείναι καὶ ἀναλγησίαν ἴσως μετὰ τῶν ἄλλων νοσοῦσι κακῶν. Ἄλλ' ὑμεῖς, αἱ τοῦτον ἀναδεξάμεναι τὸν βίον, καὶ τοῦ νυμφῶνος καταξιούμεναι καὶ τοῦ νυμφίου, καὶ φαιδρὰς ἔχουσαι τὰς λαμπάδας, καὶ τῷ τιμίῳ τῆς παρθενίας παντὸς διαδήματος βασιλικοῦ μᾶλλον κοσμούμεναι στεφάνῳ, δακρύσατε σὺν ἡμῖν, καὶ πικρῶς ἀνοιμώξατε· οὐ μικρὸν τοῦτό ἐστι φάρμακον καὶ εἰς διόρθωσιν τῶν τὰ ἀνίατα νοσοῦντων, καὶ εἰς παραμυθίαν τῶν τὰ ἐκείνων ὀδυρομένων· τοῦτο καὶ ὁ νυμφίος ὁ ὑμέτερος πεποίηκε ποτε. Τὴν γὰρ Ἱερουσαλήμ πρὸς ἔσχατον ἀπωλείας κατενεχθεῖσαν ἰδὼν, καὶ οὐκέτι δυναμένην ἀνενεγκεῖν ἀπὸ τῆς ἀρρώστιας, ἐδάκρυσεν· καὶ ἐπὶ τῆς

^e Savil. λέγεται, καὶ οἰκείων καὶ φίλων. Ταύτας δεῖ ζῆν;

Βηθταϊδᾶ συμβουλαῖς ἄ μὲν οὐκ ἐχρήσατο λοιπὸν, οὐδὲ σημείοις, ταλανισμῶ δὲ μόνον, τὸ, *Θυαί*, συνεχῶς ἐπιλέγων ταῖς πόλεσι, καθάπερ ἐπὶ τῶν ψυχοβράγουντων ποιούμεν ἡμεῖς. Καὶ ὁ μακάριος δὲ Παῦλος τὸν διδάσκαλον τὸν ἑαυτοῦ μιμούμενος οὐκ ἐπαύσατο πάντα τὸν βίον τοὺς πεσόντας καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πτώματι μένοντας καὶ οὐκ ἐθέλοντας ἀναστῆναι λοιπὸν ὀλοφυρόμενος οὕτω πικρῶς, ὡς καὶ μετὰ διορισμοῦ τινος ἰσχυροτέρου τοῖς Ῥωμαίοις αὐτὸ δὴ τοῦτο ἐπιστέλλειν καὶ λέγειν, ὅτι *Λύπη μοί ἐστι μεγάλη, καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου· ἠὲ γὰρ ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου τῶν συγγενῶν μου τῶν κατὰ σάρκα, οἵτινές εἰσιν Ἰσραηλίται.* Εἶδες ὅσην ἔχει τὰ ῥήματα ἔμφασιν, ὅσον πόνον καρδίας παρίστησι; Καὶ τῶν πιστῶν δὲ τοὺς χωλεύοντας καὶ κλυδωνιζομένους οὕτω πενθεῖ, ὡς αὐτὸς ἐν ἐκείνοις τυγχάνων τοῖς κακοῖς. *Τίς γάρ, φησὶν, ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; Καὶ οὐκ εἶπε, Λυποῦμαι, ἀλλὰ Ηυροῦμαι, τὸ ἀφόρητον καὶ ἀνήκεστον τῆς ὀδύνης διὰ τῆς πυρώσεως παραστῆσαι βουλούμενος.* Μιμησώμεθα τοίνυν καὶ ἡμεῖς καὶ τὸν Δεσπότην τὸν ἡμέτερον καὶ τὸν ὁμόδουλον. Καὶ γὰρ [252] οὐδὲ μικρὸς ἡμῖν κείσεται μισθὸς τῶν ὀδυρμῶν τούτων καὶ τῶν θρήνων, ὥσπερ οὐδὲ ἡ τυχούσα ἔπεται μέμψις παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῖς τὰ τῶν οἰκείων μελῶν κακὰ ἀσυμπαθῶς παρατρέχουσι. Καὶ τούτων τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ καρτερικωτάτου ἀνδρός Ἰεζεκιήλ ἐστὶν ἰδεῖν, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ μακαρίου Μιχαίου. Ὁ μὲν γὰρ φησὶν ὅτι, τῶν Ἰουδαίων εἰς ἔσχατον κακίας ἐληλακότων, καὶ πρὸς τὴν τῶν εἰδώλων κακίαν ἢ αὐτομολησάντων, προσέταξεν ὁ Θεὸς δοῦναι σημεῖον ἐπὶ τὰ πρόσωπα τῶν στεναζόντων καὶ κατοδυνωμένων ἐπὶ τοῖς γινομένοις. Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς στένειν χρή, ἀλλὰ καὶ κατοδυνασθαι ἔ· καίτοι γε οὐδὲν εἶπον οὔτε ἔπραξαν ἐκεῖνοι πρὸς τὴν τῶν γινομένων διόρθωσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσῆνεγκαν μόνον, τοσαύτη τετίμηται τιμῇ πρὸς τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, ὡς καὶ ἀσφαλείας καὶ δόξης ἀξιωθῆναι πολλῆς. Ὁ δὲ Μιχαίας μετὰ τῶν ἄλλων ἐγκλημάτων, τῆς γαστριμαργίας λέγω καὶ τῆς μέθης καὶ τῆς τῶν μύρων ἀλοιφῆς, καὶ τοῦτο ἐπήγαγε τὸ κατηγορηματὸν τῆς ἀσυμπαθείας, οὕτω λέγων· *Οὐκ ἔπασχον οὐδὲν ἐπὶ τῇ συντριβῇ τοῦ Ἰωσήφ.* Καὶ τοὺς τὴν Αἰνάν ἢ οἰκοῦντας πόλιν ἐκ τούτου διέβαλε πάλιν εἰπὼν, ὅτι *Οὐκ ἐξῆλθε κόψασθαι οἶκον ἐχόμενον αὐτῆς.* Εἰ δὲ ἐνθα ὁ Θεὸς ὀργίζεται, ὁ μὴ συμπάσχων τοῖς κολαζομένοις ἐγκαλεῖται, ὁ τοῖς εἰς κακίαν καταπίπτουσι μὴ συναλγῶν τίνος ἔσται συγγνώμης ἀξίος; Καὶ μὴ θαυμάσης, εἰ τοῦ Θεοῦ κολάζοντος ἡμᾶς συναλγεῖν τοῖς κολαζομένοις δεῖ· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ὁ Θεὸς κολάζων βούλεται τοῦτο ποιῆν· οὐδὲ γὰρ θελήσει θέλω τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, φησὶν. Εἰ τοίνυν ὁ τιμωρούμενος οὐ βούλεται τιμωρεῖσθαι, πολλῶ μᾶλλον ἡμᾶς συναλγεῖν χρή τοῖς κολαζομένοις· ἴσως αὐτοῦς ἐγκαλεσώμεθα τούτω τῷ τρόπῳ, ἴσως αὐτοῦς ἀνακτησώμεθα. Εἰ γὰρ καὶ ἀπολώλασιν, ἀλλ' ὅμως τὴν λειπομένην παράσχωμεν θεραπείαν, καὶ θρηνησώμεν καὶ ὀλοφυρώμεθα, οὐ χοροὺς περιστήσαντες γυναικῶν, ἀλλ' ἕκαστος ἰδίᾳ καὶ καθ' ἑαυτὸν οὐ παρόντων ἐκείνων. Εἰ δὲ βούλεσθε, καὶ ἐγὼ κατάρξομαι τοῦ

μέλους ὑμῖν τούτου τοῦ γαστροῦ· οὐδὲ γὰρ αἰσχύνομαι μετὰ Ἰερεμίου τοῦτο ποιῶν καὶ Ἡσαίου καὶ Παύλου, καὶ πρὸ γε πάντων τούτων τοῦ Δεσπότη. Ἀρξώμεθα οὖν ὡς ὁ Χριστὸς ἤρξατο πρῶτον, καὶ εἰπώμεν· *Θυαί σοι, ψυχὴ!* ἐπὶ ποίαν κληθεῖσα τιμὴν διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν ἔ, ποίαν λήψῃ χώραν διὰ τὴν ῥαθυμίαν τὴν σὴν! *Θυαί σοι!* ὅτι αὐτὸς μὲν σε ἐπὶ τὰς παστάδας εἴλκυσε τὰς πνευματικὰς, σὺ δὲ ἑαυτὴν ἀπορρήξασα τῆς δόξης ἐκείνης εἰς τὸ τοῦ διαβόλου κατηνέχθης πῦρ, καὶ πρὸς τὰς ἀνηκέστους κολάσεις, ἐνθα ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων· ἐνθα οὐδεὶς ὁ παραμυθησόμενος, οὐδὲ χεῖρα ὀρέξων, ἀλλὰ σκότος πάντα καὶ ἀπορία καὶ θόρυβος καὶ κακὰ παραμυθίαν οὐκ ἔχοντα οὐδὲ πέρας· ταῦτά σοι πάντα ἡ τοῦ κόσμου φιλία πεποίηκε, καὶ τὸ προτιμῆσαι τοῦ οὐρανοῦ τὴν γῆν, καὶ τὸ μὴ θελήσαι ἀκοῦσαι τῆς τοῦ νυμφίου φωνῆς συνεχῶς παραινούσης, μηδὲν ἡμᾶς κοινὸν πρὸς τὰ παρόντα ἔχειν πράγματα. Τίς σε, ἀθλία καὶ ταλαίπωρε, λοιπὸν ἐλεῆσαι δυνησεται; Κῶν γὰρ αὐτὸν ἰδῆς τὸν Νῶε ἢ τὸν ἐν τῷ κοινῷ [253] τῆς οἰκουμένης κλυδωνίῳ τὴν οἰκίαν ὀλόκληρον διασώσαντα, καὶ πρὸς τοσαύτην στάντα ὀργὴν, κῶν τὸν Ἰωβ, καὶ τὸν Δανιήλ, καὶ μετ' ἐκείνων τὸν Μωσῆα καὶ τὸν Σαμουὴλ, κῶν τὸν πατριάρχην Ἀβραάμ, οὐδεὶς σοι χεῖρα ὀρέξει λοιπὸν, κῶν γένει προσήκουσα ἧς, κῶν θυγάτηρ, κῶν ἀδελφὴ, κῶν ἱκετηρίαν θῆς, καθάπερ ὁ πλούσιος ἐκεῖνος, πάντα εἰκῆ καὶ μάτην ἐργάση. Πῶς ἐξέπεσας ἐκ τοῦ οὐρανοῦ οὐχ ἑωσφόρος οὔσα, οὐδὲ πρωτὶ ἀνατέλλουσα, ἀλλ' αὐτῶν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων λάμψαι δυναμένη μᾶλλον; πῶς ἐκάθισας ἔρημος; Καὶ τοὺς πλείονας δὲ τῶν θρήνων τῶν ἐπὶ τῇ πόλει λεχθέντων ἐκείνη οὐκ ἂν τις ἀμάρτιον μεταφέρων ἐπὶ τὴν αἰχμάλωτον ταύτην ψυχὴν, τὴν μᾶλλον ἐκείνης αἰχμάλωτον.

γ'. Ἀλλὰ τάχα τῶν θρήνων ἄλλες, ἄλλες δὲ ὡς ἐν γραφῇ καὶ βιβλίῳ· ἐπεὶ τούτων χωρὶς οὐδ' ἂν ὁ πᾶς ἡμῖν ἀρκέσειε χρόνος, ὥστε κατ' ἀξίαν ὀδύρασθαι τὴν τὰ τοιαῦτα παθοῦσαν ψυχὴν. Τί γὰρ ἂν τις ὀλοφύροτο πρῶτον; ὅτι τὸ τίμιον καὶ ἅγιον καὶ μέγα ὄνομα τοῦ Θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται ἐν ταῖς ἔθνεσι, καὶ ἡ δόξα αὐτοῦ βεβηλοῦται; ἀλλ' ὅτι πράγμα οὕτω σεμνὸν καὶ μέγα διαβέβηται ἔ; ἀλλ' ὅτι ψυχαὶ πολλαὶ διὰ τῶν σκανδάλων καταπίπτουσι τούτων; ἀλλ' ὅτι καὶ τὸ ὑγιαῖνον τοῦ χοροῦ μέρος τῆ τῆς ὑμετέρας δόξης ἀναχρώννυται κηλίδι; ἀλλ' ὅτι τὸ ἀσθεστον καὶ ὑμῖν αὐταῖς καὶ τοῖς συνοικοῦσιν ἀνάπτειτε ἢ πῦρ; Καὶ πῶς ταῦτα ἀνάγκη συμβῆναι, φησὶν, ὅταν ἔχωμεν δεῖξαι τὸ σῶμα ἡμῖν μὴ διεφθαρμένον, μηδὲ πεπορευμένον; Μάλιστα μὲν αὕτη ἡ ἐπίδειξις οὐχ ἔτι νῦν, ἀλλὰ τότε ἔσται δῆλη κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Μαίας μὲν γὰρ σοφία καὶ τέχνη τοσοῦτον δύναται μόνον ἰδεῖν, εἰ μίξιν ἀνδρὸς οὐκ ἐδέξατο τὸ σῶμα· εἰ δὲ καὶ ἀφῆν ἀνελεύθερον, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν φιλημάτων, καὶ τὴν τῶν περιπλοκῶν μοιχείαν διέφυγε καὶ φθορὰν, ἡ ἡμέρα δηλώσει τότε ἐκείνη, ὅταν ὁ ζῶν τοῦ Θεοῦ Λόγος, ὁ τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων εἰς μέσον ἄγων, καὶ τοῖς λάθρα γινόμενοις παρῶν, πάντα γυμνά καὶ τετραχλησιμένα πρὸ τῶν ἀπάντων ὀφθαλμῶν θῆ· τότε εἰσώμεθα καλῶς, εἰ τούτων ἔστι καθαρόν σου τὸ σῶμα καὶ πάντοθεν ἀφθορόν. Πλὴν ἀλλ' οὐδὲν ὑπὲρ τούτων ἀκριβολογούμεθα, οὐδὲ φιλονει-

^e Savil. διὰ τί τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν ἀβυστῆς; Ποίαν.

^f Savil. αὐτὸν εἶπες τὸν Νῶε. Morel. αὐτὸν ἰδῆς τὸν Νῶε.

^g Savil. βεβηλοῦται; ὅτι πράγμα οὕτω σεμνὸν καὶ μέγα διαβ.

^h Savil. ἀνάπτειτε. Morel. ἀνάπτειται.

^a Savil. συμβουλαῖς, Morel. συμβουλαῖς.

^b C. n. j. c. i. l. Savil. θεραπείαν.

^c Savil. κατοδύρασθαι.

^d Savil. τὴν Αἰλᾶμ.

quando et sponsus vester fecit. Nam cum videret Jerusalem in extremam perditionem inductam, ita ut non posset jam ab infirmitate reduci, lacrymas fudit (*Luc. 19. 41*), et in Bethsaida admonitione quidem non est usus neque signis, miserans autem civitates solum, Væ subinde inclamavit, sicut et nos facimus in iis qui animam jam efflant. Item beatus Paulus exemplo Magistri sui non cessavit per omnem vitam suam eos, qui exciderant, et qui in ruina sua manserant, et resurgere postea noluerant, deplorare tam amare, ut hac valida determinatione significaret et scriberet Romanis dicens: *Tristitia mihi est magna, et continuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelitæ* (*Rom. 9. 2-4*). Vides quantam habeant verba emphasis, quantam anxietatem cordis præ se ferant? Insuper fideles claudicantes et tempestatibus depressos sic deplorat, quasi ipse eadem mala experiretur. *Quis enim, ait, infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror* (*2. Cor. 11. 29*)? Et non dicit, tristor, sed, *uror*, intolerabilem et incredibilem dolorem per incendium enuntiare volens. Imitemur igitur etiam nos et Dominum nostrum et conservum. Nam nobis horum gemituum non parva erit merces; sicut neque vulgariter reprehenduntur a Deo qui absque commiseratione suorum membrorum mala prætercurrunt. Et illud quidem apud patientissimum Ezechielem, hoc vero apud beatum Michæam videre licet. Ille enim dicit, cum Judæi in extremum malorum venissent, et sponte idolorum cultu se coinquinassent, imperasse Deum dari signum super facies virorum gementium et dolentium super iis quæ fiebant. Neque enim simpliciter gemere oportet, sed et dolere; quamvis nihil unquam dixerint vel fecerint illi ad correctionem eorum quæ fiebant; sed quoniam sua intulerant solum, tantum adepti sunt honorem a misericordi Deo, ut et securitatem et gloriam multam assequerentur. Michæas autem cum aliis reprehensionibus, comensationis et ebrietatis et inunctionis unguentorum, aliud adjicit crimen, nempe defectum commiserationis, sic dicens: *Neque compatiebantur super contritione Joseph* (*Amos 6. 6*). Et eos qui habitabant civitatem Ænan¹ propter hoc reprehendit, iterum dicens: *Quod non exivit ut ploraret domum contiguam* (*Mich. 1. 11*). Si autem ubi Deus irascitur, reprehendit eum qui non compatitur ei qui punitur, quæ venia dignus erit qui non condolet cum eo, qui in peccatum prolapsus est? Neque mireris, si oporteat nos simul dolere cum iis qui puniuntur, quamvis Deus puniat; neque enim Deus ipse qui punit vult hoc facere: *Non enim voluntate volo mortem peccatoris* (*Ezech. 18. 25*), inquit. Si igitur qui vindictam sumit, non vult vindictam sumere, multo magis nos condolere oportet iis qui puniuntur; forte hæc via illos eripiemus, forte recuperabimus. Nam licet perierint, tamen curam quæ reliqua est geramus, lacrymemur

¹ Sayil., *Ælan*. Hæc duo loca quasi Michææ adferuntur, sed prior est Amos 6, 6, secundus Michææ 1, 11.

et ploremus, non mulierum choros inducentes, sed unusquisque privatim apud semetipsum, non præsentibus illis. Si autem vultis, ipse incipiam luctuosum hoc canticum: neque enim pudet me cum Jeremia hoc facere et Isaia et Paulo, et in primis cum Domino nostro. Incipiamus igitur sicut Christus incepit primum, et dicamus: Væ tibi, anima! ad quam vocata dignitatem per benignitatem et misericordiam Dei, qualem accipies locum propter ignaviam tuam? Væ tibi, quia ipse te ad thalamos traxit spirituales, tu autem teipsam ab hac gloria abruptisti, et inducta es in diaboli ignem, et ad gravissima supplicia ubi fletus et stridor dentium, ubi nullas consolaturus est, nec manum porrecturus, sed tenebræ omnia, et perplexitas, et turbatio, et mala neque consolationem neque finem habentia. Hæc tibi omnia mundi amor peperit, quia prætulisti cælo terram, et noluisti audire vocem sponsi assidue admonentis, ut nihil nobis esset cum præsentis sæculi rebus commune. Quis te miseram et calamitosam miserari potest postea? Nam etsi ipsum videas Noe, qui in communi totius orbis diluvio totam domum salvavit, in hac ira patrocinantem, etsi Job, etsi Danielelem, cumque illis Mosem et Samuelem, etsi patriarcham Abraham, nullus tibi manum porriget; etiamsi genere illum attingas, etiamsi filia sis, etiamsi soror, etiamsi supplices multum, sicut dives ille, omnia frustra et in vanum facies. Quomodo excidisti e cælo, quæ non lucifer es (*Isai. 14. 12*), neque mane oriens, sed ipsis solis radiis plus splendere potuisses? quomodo sedes deserta? Atque adeo haud quis aberrarit, si in hanc majori captivitati traditam animam lamentorum, quæ in civitatem illam dicta sunt, majorem partem transferat.

3. Sed forte lamentorum satis, satis, inquam, ut scriptura libellusque ferre potest: alioquin ad condignam animæ tot malis oppressæ deplorationem neque omne tempus nobis sufficeret. Quid enim quis deploraret primum? an quod venerabile et sanctum et magnum nomen Dei per vos blasphematur in gentibus, et ipsius gloria profanatur? an quod tam venerabilis et magna res in invidiam adducitur? an quod multæ animæ per vos tot scandalis perduntur? an quod sana pars chori vestræ gloriæ macula scedatur? an quod inextinguibilem et vobis et cohabitantibus vobis accenditis ignem? Et quomodo necessarium est, ut hæc fiant, inquit, cum possimus ostendere corpus nostrum non corruptum, neque vitiatum? Verum hæc demonstratio non nunc, sed in die illo erit manifesta. Obstetricis enim ars et sapientia hoc solum potest videre, an congressum viri corpus tulerit: an vero tactum inhonestum, et adulterium ex osculis et amplexibus effugerit, et corruptionem, dies illa tunc declarabit, quando vivus Dei sermo, qui occulta hominis in medium adducit, et præsens nunc his quæ clam fiunt, omnia nuda et aperta ante omnium oculos ponet: tunc sciemus bene an ab his sit purum et undequaque incorruptum corpus tuum. Atqui de his non tam exacte loquemur, neque contendemus: sed po-

natur, superatis omnibus retribus esse corpus undequaque purum ab omnique damno liberum, et maneat virgo quæ virgo: quid hoc ad ea quæ dicta sunt a nobis? Etenim hoc omnium gravissimum est, et plurimis dignum lacrymis, quod tantum undequaque sustinerit laborem, diligenter observarit corpus, et omnem laborem evacuaverit, et sudorem effuderit, propter blasphemiam in Christum, cumque pepererit carni, non peperit gloriæ Dei, sed ut intactum ipsi maneret corpus omnia fecit; ut autem ille non afficeretur contumelia, nec dehonestaretur apud multos, ne ullam quidem curam habuit. Utinam non omnia fecisset, nec operam dedisset, ut gloria Dei infamaretur. Et quomodo hoc facio? inquit. Quia viros tecum in domo inclusos semper tibi assidentes habes. Nam si viros habere cohabitatores concupiscis, non oportebat virginitatem eligere, sed ad nuptias transcendendum erat: multo enim melius sic nupsisse, quam illo modo virginem profiteri fuisset.

Nuptiæ præferendæ virginitati male custoditæ.—Nam illas nuptias neque Deus condemnat, neque homines reprehendunt: honesta enim res est, neminem offendens, neminem lædens: virginitas autem illa cum viris plus ab omnibus arguitur, quam fornicatio ipsa. Namque suum perdit ordinem, et in profundius quam sit fornicationis barathrum ejecta est. Non enim aliquis feret cum virginibus numerari eam quæ non earat quæ sunt Domini, et multos reddit adulteros, neque cum nuptis. Illa enim curam habet, quomodo placeat viro tui: tu autem ut innumeris, et iis qui non lege conjugii noti, sed alio quodam modo ab omnibus condemnato et reiecto: unde vereor ne ab utroque loco excidens in mulierum inhonestarum ordinem redacta videaris. Etenim ab appellatione ipsa si quis rem dijudicare velit, ipsi contradicere nihil possimus. Nam si quando in forum se conferant, vel alias sermo domi de ipsis sit apud eos, qui disputant de absurda hujusmodi copulatione, significare volentes illam, hujus vocant, non matrem, neque enim illum peperit; neque sororem, non enim ex eodem utero progenerata est; neque conjugem, non enim lege conjugii cohabitant; neque alio quopiam cognationis nomine, quod concessum vel lege permissum sit, sed turpi quodam ac ridiculo. Non enim ego quidem tulerim ipsum nominare: sic exosam habeo et aversor hanc appellationem, et molestum mihi est etiam nomen contubernii. Sed non peperisti, nec tolerasti partus dolores. Et quid hæc defensione foedius? quid item miserius quam quod ab iis vult apparere virgo, ad quæ et multæ et fornicatrices mulieres confugere possunt? Sed ille, inquit, aliunde arguuntur quod libidini vacent. Unde aliunde dic mihi? A vestitu, a visu, a gressu, ab amatoribus quos capiunt. Bene quidem nobis depinxisti scorti characterem; sed vide ne his conjecturis et argumentis, antequam illas, teipsam capias. Etenim et tu tibi ipsi tales sæpe præparas amatores, atque per eadem retia. Quod si non vocas in domicilium prætereuntes, et habes intra corambras semper, quod multo gravius, ob nihil quidem

aliud, quam ut absurdam voluptatem impleas, et illius et tuam, non congressum inquam. Sed quid inde lucri, quandoquidem mutuis aspectibus istud ipsum contingit? Alioqui si hoc non est, neque adulterium istud committitis, quare ipsum habes domi? quam causam justam et rationabilem nobis dices? Nuptia enim nuptias dicet, scortum libidinem; tu autem virgo qualem nobis causam narrabis dignam quæ proferatur et justam?

4. At cur curiose inquiris, inquit, cum non simul dormiant, neque nobiscum congregiantur, ut illis mulieribus illi? Ino hoc potissimum plerique affirmant. Verum quid hoc? inquit: contra suum illi caput. An vero contra suum tantum caput dicant, postea inquiremus. Et jam quidem manifeste demonstratum est, cum de viris diceremus, quod non solum qui maledicunt, sed et qui occasiones temere præbent in causa quæ agitur, rei sunt supplicii: verumtamen hoc ipsum denuo demonstrabimus. Jam autem si te rogavero causam hujus contubernii, num aliquam dicere potes? Infirma sum, inquit, mulier, neque sola valeo meo usui sufficere. Enimvero cum hæc cohabitatoribus vestris objicimus, ab eis contraria audimus, nempe quod propter suum ministerium vos teneant. Quomodo igitur quæ ex abundantia viris etiam solatio esse potestis, vobis mulieribus subsidio esse non potestis, sed aliis indigetis? Nam sicut vir viro, ita mulier mulieri commodius et rectius utique cohabitavit: quando autem et viris ad ministerium commodiores estis multo magis vobis ipsis. Ad quid enim, quæso, necessaria et utilis viri societas? aut quale ille mulieri exhibebit ministerium, quod non possit mulieri mulier? num telam tecum texere vel tramam vere cum stamine ille magis poterit quam mulier? an non contra se res habet? Ille enim etiamsi vellet, non utique sciret, nisi forte nunc id ipsos docueritis: quippe mulieris solius hoc opus est. Sed vestem lavare, ignem accendere, et ollam fervere facere? Etiam hæc non minus, sed melius quam vir mulier efficere potest. Quomodo igitur utilis vir, dic quæso? an quando vendere aut emere oportet? Sed neque hic mulier valet minus quam vir, et testabitur utique forum, et omnes quotquot vestimenta emere volunt, a mulieribus plerumque emunt. Quod si turpe virginibus in foro stare in commerciis, sicut et turpe est, quanto magis cohabitare viro turpius? Verumtamen et hoc minus quam illud effugere potest. Nam hæc vel puellæ quæ ministrat, vel vetulis quæ ad hæc idoneæ sunt, rectius commiserim: unde palam est hæc prætextus et effugia esse ac tegumenta infirmitatis. Qualis infirmitatis velamenta? inquit. Nam si concupiscerem virum et nuptias et id genus vitæ, quis prohiberet? annon adesset libertas ut hoc facerem, quo neque offenderetur Deus, neque ipsa ab hominibus redargueret? Etenim et ego hoc dico, et non tam tua quam mea sunt verba. At necesse dicere, ubi tibi viri usus tantopere necessarius; vel cum monstrare non possis, ejiciatur is qui male cohabitavit: nam ab hac contumelia absolvi aliter non potes. Hæc enim

κοῦμεν, ἀλλὰ κείσθω τέως αὐτὸ πάντων τούτων ὑπερ-
 εννηέχθαι τῶν δικτύων, καὶ εἴη πάντοθεν καθαρὸν,
 καὶ πάσης ἡλευθερώσθω βλάβης, καὶ μενέτω παρθέ-
 νοῦ ἢ παρθένος· τί τοῦτο πρὸς τὰ εἰρημένα παρ' ἡμῶν;
 Καὶ γὰρ τὸ δεινότατον τοῦτό ἐστι, καὶ μυρίων γέρον
 δακρύων, ὅτι τοσοῦτον ὑπέμεινε πόνον πάντοθεν τὸ
 σῶμα διατηροῦσα ἀκριβῶς, καὶ πάντα τὸν πόνον
 ἐξεκένωσε, καὶ τὸν μόχθον ἐξέχευε διὰ τῆς εἰς Χριστὸν
 βλασφημίας, καὶ τῆς σαρκὸς φεισαμένη τῆς δόξης
 οὐκ ἐφείσατο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ὅπως μὲν ἀνέπαφον
 αὐτῇ μείνη τὸ σῶμα, πάντα ἐποίησεν, ὅπως δὲ ἐκεῖ-
 νος μὴ ὑβρίζοιτο μηδὲ καταισχύνοιτο παρὰ τοῖς πολ-
 λοῖς, οὐδὲ λόγον ἔσχε τινά. Εἶθε μὲν οὖν μὴ πάντα
 ἔπραττε καὶ ἐπετήδευεν, ἐξ ὧν ἡ τοῦ Θεοῦ διαβάλλε-
 ται· ὁ δόξα! Καὶ πῶς τοῦτο ποιῶ; φησὶν. Ἄνδρας
 ἀποκλείουσα μετὰ σαυτῆς ἐπὶ τῆς οἰκίας, καὶ δια-
 παντός σοι παρακαθίζουσα. Εἰ γὰρ ἄνδρας ἐπιθυμεῖς
 [254] ἔχειν συνοικοῦντας, οὐκ ἔδει παρθενοῖαν ἐλέσθαι,
 ἀλλ' ἐπὶ τὸν γάμον ἐλθεῖν· πολλῶ γὰρ βέλτιον γαμεῖν
 ἐκείνως, ἢ παρθενεύειν οὕτως.

Τὸν μὲν γὰρ τοιοῦτον γάμον οὔτε ὁ Θεὸς καταδικά-
 ζει, οὔτε ἄνθρωποι διαβάλλουσι· τίμιον γὰρ ἐστὶ τὸ
 πρᾶγμα, οὐδένα ἀδικοῦν, οὐδὲ πλῆττον· ἢ δὲ παρθε-
 νία αὕτη ἢ μετὰ ἀνδρῶν πορνείας χαλεπώτερον παρὰ
 πᾶσι διαβέβληται· καὶ τὴν οἰκίαν ἀπολέσασα τάξιν,
 κάτω που καὶ παρ' αὐτὸ τῆς πορνείας ἐξεκυλίσθη τὸ
 βάραθρον. Οὔτε γὰρ μετὰ τῶν παρθένων ἀνάσχοιτό
 τις ἂν ἀριθμῆσαι τὴν μὴ τὰ τοῦ Κυρίου μεριμνῶσαν,
 ἀλλὰ μυρίους ἐργαζομένην μοιχοῦς, οὔτε μετὰ τῶν
 γεγαμημένων. Ἐκείνη μὲν γὰρ φροντίζει, ὅπως ἀρέ-
 σει ἐνὶ ἀνδρὶ· σὺ δὲ μυρίοις, καὶ τούτοις οὐ νόμῳ γά-
 μου γνωρίμοις, ἀλλ' ἐτέρῳ τινὶ τρόπῳ διαβεβλημένη
 καὶ κατεγνωσμένη παρὰ πάντων. Ὅθεν δέδοικα μὴ
 τῆς χώρας ἐκατέρας ἐχθληθεῖσα μετὰ τῶν ἠτιμωμέ-
 νων γυναικῶν φανῆς ταπτομένη. Καὶ γὰρ καὶ ἀπὸ τῆς
 προσηγορίας αὐτῆς, εἴ τις ταῦτα ψηφίσασθαι βούλοιο,
 οὐδὲ ἐνταῦθα πάλιν ἀντειπεῖν τι δυνασόμεθα. Ὅταν
 γὰρ ἢ εἰς ἀγορὰν ἐμβάλωσιν, ἢ λόγος τις οἴκοι περὶ
 αὐτῶν γίνηται, οἱ διαλεγόμενοι περὶ τῆς ἀτόπου συ-
 ζυγίας ταύτης, δηλώσαι βουλόμενοι τὴν τοῦ δαίμονος, οὐ
 τὴν μητέρα καλοῦσιν, οὐδὲ γὰρ αὐτὸν ἔτεκεν, οὐδὲ
 τὴν ἀδελφὴν, οὐδὲ γὰρ τὰς αὐτὰς ἔλυσεν ὠδίνας, οὐδὲ
 τὴν γαμετὴν, οὐδὲ γὰρ νόμῳ γάμου συνώκησεν, οὐδὲ
 ἄλλο τι συγγενείας ὄνομα τῶν συγκεχωρημένων καὶ
 κατὰ νόμον κειμένων, ἀλλὰ τὸ αἰσχρὸν καὶ καταγέ-
 λαστον. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἔγωγε ἀνεχόμεν αὐτὸ εἰπεῖν·
 οὔτω μισῶ καὶ τὴν προσηγορίαν αὐτὴν καὶ ἀποστρέ-
 φομαι, καὶ προσίσταται μοι καὶ ἡ ἐπωνυμία τῆς συνο-
 οικήσεως. Ἄλλ' οὐκ ἔτεκες, οὐδὲ ὠδίνησας. Καὶ τί
 ταύτης τῆς ἀπολογίας αἰσχρότερον; τί δὲ ἀθλιώτε-
 ρον, ὅταν ἀπὸ τούτων βούληται φαίνεσθαι παρθένος
 ἢ παρθένος, εἰς ἃ καὶ τῶν πορνευομένων πολλαὶ
 γυναῖκες ἔχουσι καταφυγεῖν; Ἄλλ' ἐκεῖναι ἐτέρω-
 θεν ἐλέγχονται, φησὶν, ἀσελγαίνουσαι. Πόθεν ἐτέρω-
 θεν, εἰπέ μοι; Ἀπὸ τοῦ σχήματος, ἀπὸ τοῦ βλέμ-
 ματος, ἀπὸ τοῦ βαδίσματος, ἀπὸ τῶν ἐραστῶν τῶν
 ἀλισκομένων ταύταις. Καλῶς μὲν ἡμῖν ὑπέγραψας
 τὸν χαρακτήρα τῆς πόρνης γυναικός· ἀλλ' ὄρα, μὴ
 σαυτὴν πρὸς ἐκείνης ἔλης τούτοις τοῖς τεκμηρίοις καὶ
 τοῖς ἐλέγχοις· καὶ γὰρ σὺ τοιοῦτους σαυτῇ πολλοὺς
 κχτασκευάζεις ἐραστάς, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν δικτύων.
 Πῶς δὲ μὴ ἴσταται ἐπὶ τοῦ οἰκήματος καλοῦσα τοὺς
 παριόντας, ἀλλ' ἔχεις ἔνδον συγκεκλεισμένους δια-
 παντός πολὺ χαλεπώτερον^b, δι' ἕτερον μὲν οὐδὲν, ἵνα

δὲ ἡδονὴν πληρώσης ἄτοπον τὴν ἐκείνου καὶ τὴν παυ-
 τῆς, οὐ τὴν διὰ τῆς μίξεως λέγω. Ἄλλὰ τί τὸ κέρδος,
 ὅταν καὶ ἡ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν συνουσία τὸ αὐτὸ τοῦτο
 ἐργάζεται; ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτό ἐστι, μηδὲ ταύτην μοι-
 χεύετε τὴν μοιχείαν, τίνας ἔνεκεν αὐτὸν ἔχεις οἴκοι;
 ποῖαν αἰτίαν δικαίαν καὶ εὐλογον ἡμῖν ἔρεις; Ἡ μὲν
 γὰρ γεγαμημένη τὸν γάμον ἔρει^c, ἢ δὲ πορνευομένη
 τὴν ἀσελγίαν· σὺ δὲ, ἢ παρθένος, ποῖαν ἡμῖν προβαλῆ
 πρόφασιν εὐπρόσωπον καὶ δικαίαν;

δ'. Τί γὰρ τοῦτο περιεργάζῃ, φησὶν, ὅταν μὴ συγ-
 καθεύδωσι, μηδὲ συγγένωνται ἡμῖν οἱ συνοικοῦντες,
 καθάπερ ἐκεῖναις ἐκεῖνοι; Μάλιστα μὲν καὶ τοῦτο
 πολλοὶ λέγουσι. Καὶ τί τοῦτο; φησὶ· κατὰ τῆς ἑαυτῶν
 [255] κεφαλῆς. Εἰ μὲν κατὰ τῆς ἑαυτῶν κεφαλῆς
 μόνον, ὕστερον τοῦτο ζητήσομεν. Καὶ ἤδη μὲν γὰρ
 σαφῶς ἀποδέδεικται, ἡνίκα τοῖς ἀνδράσι διελεγόμεθα,
 ὅτι οὐχ οἱ κακῶς λέγοντες μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ τὰς
 αἰτίας παρέχοντες εἰκῆ, τῆς ἐπὶ τῇ κατηγορίᾳ κει-
 μένης εἰσὶν ὑπεύθυνοι τιμωρίας· πλὴν ἀλλὰ τοῦτο
 μὲν καὶ αὐθις ἀποδείξομεν πάλιν· τέως δ' οὖν σε ἔρω-
 μαι τῆς ὁμοσκηνίας τὴν πρόφασιν ταύτης, τίνα ἂν
 ἔχοις εἰπεῖν. Ἀσθενής εἰμι, φησὶ, καὶ γυνή, καὶ οὐχ
 ἱκανὴ μόνη ταῖς χρείαις ἀρκέσαι ταῖς ἑμαυτῆς. Καὶ
 μὴν, ὅτε τοῖς συνοικοῦσιν ὑμῖν ἐνεκαλοῦμεν, τάναν-
 τία λεγόντων ἠκούομεν, ὅτι διὰ τὴν αὐτῶν διακονίαν
 ὑμᾶς κατέχουσι. Πῶς οὖν αἱ καὶ τοὺς ἀνδρας ἀνα-
 παῦσαι δυνάμεναι ἐκ περιουσίας, ἑαυταῖς γυναῖξιν
 οὔσαις οὐ δυνήσεσθε βοηθεῖν, ἀλλ' ἐτέρων δεήσεσθε;
 Καθάπερ γὰρ ἀνδρὶ ἀνὴρ, οὔτω καὶ γυναικὶ γυνή
 ῥῆον καὶ εὐκολώτερον συνοικήσειεν ἂν· ὅταν δὲ καὶ
 ἀνδράσιν ἐπιτηδεύουσαι πρὸς ὑπηρεσίαν γίνησθε,
 πολλῶ μᾶλλον ὑμῖν αὐταῖς. Ποῦ γὰρ, εἰπέ μοι, χρή-
 σιμος καὶ ἀναγκαῖα γένοιτ' ἂν ἡ τοῦ ἀνδρός κοινωνία;
 ποῖαν δὲ οὗτος ὑμῖν παρέξει λειτουργίαν, ἢν γυναῖκα
 οὐ δυνατὸν γυναικὶ παρασχεῖν; ἴσθην ὑφᾶναι μετὰ σοῦ
 καὶ νῆσαι κόρη καὶ στήμονα, οὔτως τῆς γυναικός
 δυνήσεται μᾶλλον; Καὶ μὴν τούναντίον ἐστίν. Ὁ μὲν
 γὰρ, οὐδ' ἂν ἐθέλη, μεταχειρίσαι τι τούτων οὐδ' ἂν
 εἴσεται, πλὴν εἰ μὴ νῦν καὶ τοῦτο αὐτοὺς ἐδιδάξατε,
 ἀλλὰ τῆς γυναικός μόνης τὸ ἔργον ἐστίν. Ἄλλ' ἱμά-
 τιον πλῦναι, καὶ πῦρ ἀνακαῦσαι, καὶ χύτραν ἐφεῖν;
 Καὶ μὴν ταῦτα οὐκ ἔλαττον, ἀλλὰ καὶ βέλτιον ἀνδρὸς
 γυνὴ μεταχειρίζεσθαι δύναται. Ποῦ οὖν σοι χρήσιμος
 ὁ ἀνὴρ, εἰπέ μοι; ὅταν ἀποδοῦσθαι τι δεῖν καὶ πρίασθαι
 πάντως; Ἄλλ' οὐδὲ ἐνταῦθα ἔλαττον ἔχει τοῦ ἀνδρός
 ἢ γυνή· καὶ μαρτυρήσειεν ἂν ἡ ἀγορά, καὶ πάντες δὲ
 ὅσοι ἱμάτια ὠνεῖσθαι βούλονται, παρὰ γυναικῶν τὰ
 πλείω τούτων ὠνούμενοι. Εἰ δὲ αἰσχρὸν παρθένον ἐπὶ
 ἀγορᾶς ἐστάναι ἐπὶ συναλλάγμασι τοιοῦτοις, ὡσπερ
 οὖν καὶ αἰσχρὸν, πόσω μᾶλλον μὲν τὸ συνοικεῖν ἀν-
 δράσιν αἰσχρότερον; Πλὴν ἀλλὰ καὶ τοῦτο τὸ ἔλαττον
 ἐκείνου διαφυγεῖν δυνατόν· ἢ γὰρ κόρη τῇ διακονου-
 μένῃ, ἢ γραῖδι τοῖς πρὸς ταῦτα ἐπιτηδεύουσιν τὸ πᾶν
 ἐπιτρέψαιμι ἂν· ὅθεν δῆλον, ὅτι πρόφασις ταῦτα καὶ
 σκῆψις εἰσι καὶ προκαλύμματα ἀσθενείας. Ποῖας προ-
 καλύμματα ἀσθενείας; φησὶν. Εἰ γὰρ ἐπεθύμου ἀν-
 δρὸς καὶ γάμου καὶ τῆς τοιαύτης διαγωγῆς, τίς ὁ κω-
 λῶν ἦν; οὐκ ἐφικτὸν^d μετὰ παρόρθιας τοῦτο ἐργά-
 σασθαι, καὶ μήτε προσκροῦσαι Θεῷ, μήτε παρὰ ἀν-
 θρώπων κατηγορεῖσθαι καὶ διαβάλλεσθαι; Καὶ γὰρ
 καὶ ἐγὼ τοῦτό φημι, καὶ οὐ σὲ μᾶλλον ἢ ἐμὰ ταῦτά
 ἐστὶ τὰ ῥήματα. Ἡ γὰρ ἀνάγκη εἰπεῖν, ποῦ σοι
 τάνδρὸς ἢ χρεία γένοιτ' ἂν ἀναγκαῖα, ἢ τοῦτο δεῖξαι
 μὴ δυναμένην, ἐκπέμπειν τὸν συνοικοῦντα κακῶς·

^a Morel. διαβάλλεται, Savil. διαβάλλετο.

^b Lege et distingue sic ... διαπαντός, ὁ πολὺ χαλεπώτε-

^c Savil. τὸν γάμον ἐρᾷ, perpetuam.

ἐτέρως γὰρ σε ἀπαλλαγῆναι τῆς ὑβρεως ταύτης οὐκ ἐνί· ταῦτα γὰρ, ὅπερ ἔφησ, οὐκ εἰ μᾶλλον ἢ τῶν ὑπὲρ τῆς σῆς ἀσχημοσύνης ἀλγούντων ἐστίν. Ἐδεῖ μὲν εὖν, εἰ καὶ μυριάκις χρήσιμος ἦν ἡ διακονία τᾶνδρῶν, μηδ' οὕτως αὐτὴν μετὰ τῆς προσείσθαι τῆς λοιδορίας· ὅταν γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ ὑβρίζεται ἐξέτα, μηδεμία οὕτως ἔστω πρόφασις ἀναγκαία, ὡς πείσαι τοσοῦτον κακὸν παριδεῖν. Καὶ γὰρ εἰ μυριάκις ἀποθανεῖν τῆς ἡμέρας ὑπὲρ τοῦ μὴ γενέσθαι τοῦτο προῦκαιτο, μετὰ πολλῆς [256] ἔδει τῆς ἡδονῆς ὑπομεῖναι τοῦτο, μήτι γε ἀναπαύσεως ἕνεκεν καὶ κοσμικῆς χρείας τοσοῦτον παραδραμεῖν κακόν. Ἄκουσον γοῦν πῶς αὐτὸ δέδοικεν ὁ Παῦλος καὶ τρέμει, καὶ ἐξ ὄσης τῆς περιουσίας. Καλὸν γὰρ μοι, φησίν, ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ. Εἶτα ἐκεῖνος μὲν, ἵνα μὴ κενωθῇ αὐτοῦ τὸ καύχημα, ἀποθανεῖν εἴλετο· ἡμεῖς δὲ ἵνα σκάνδαλα ἀνέλωμεν, οὐδὲ μικρὰς καταφρονοῦμεν ἀνέσεως; καὶ πῶς δυνησόμεθα σωθῆναι ποτε; Καίτοι οὐκ ἴσον ἐστίν, οὐδὲ κατὰ μικρὸν ἐγγύς, ἐγκωμίου τε ἀποστερηθῆναι καὶ κατηγορίᾳ περιπεσεῖν. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ, εἰ καὶ τοῦτο ἐγένετο, οὐκ ἂν προσέκρουσε τῷ Θεῷ· αὐτὸς γὰρ αὐτῷ προσέταξεν ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου ζῆν· ἀλλ' ὁμως ἤρειτο μᾶλλον ἀποθανεῖν ἢ τὸ κατόρθωμα προδοῦναι· ἡμεῖς δὲ τὰ προστεταγμένα πανταχοῦ ταραττοντες, καὶ εἰδότες ὅτι μεγίστην ὑπὲρ τούτων τίσομεν δίκην, οὐδὲ συνηθείας ἀκαίρου καὶ ψυχρὰς ὑπεριδεῖν ἀνεχόμεθα; καὶ τίς ἡμῖν ἐστὶ συγγνώμη; Ἐδεῖ μὲν οὖν, ὅπερ ἔφθην εἰπὼν, εἰ καὶ ἄνδρα μόνον αἱ πολλὰ τῶν χρειῶν ἐπεζήτησαν, τῆς αὐτῆς δὲ ἀπὸ τοῦ πράγματος ἐτίκτετο ὑβρις, ἐλέσθαι μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ τοῦτο γενόμενον περιδεῖν· ὅταν δὲ καὶ διὰ γυναικὸς εὐκολώτερον ἢ καὶ βῆστον πάντα ἀνύειν, τίς ὑμῖν ἐστὶ συγγνώμη θρυπτομέναις οὕτω, καὶ εἰς τὴν ὑμετέραν ἐνυβριζούσαις σωτηρίαν; Εἰπέ δὲ μοι, ὅταν σοι ταῦτα ἐκεῖνος παρέχη, οὐ παρέξεις ἄ τινα καὶ αὐτῆ διακονίαν αὐτῷ; Παντί που ὄγλον. Καὶ πόσῃ βέλτιον μήτε ἀντιδιδόναι τὰ τοιαῦτα, μήτε ἀντιλαμβάνειν, ἀλλὰ τὸν καιρὸν τῶν πόνων, ὃν εἰς τὴν ἀνάπαυσιν ἀναλίσκεις ἐκεῖνου, τοῦτον εἰς τὴν σαυτῆς δαπανᾶν, ἢ χαλεπώτερα πονουμένην ἐτι καὶ κατασχύνειν ἐαυτῆς τὴν ὑπόληψιν; Ἄλλ' οὐδεμίαν αὐτῷ παρέχεις διακονίαν. Οὐκοῦν αὐτὸν αὐτῷ πάντα ὑπηρετεῖν ἀνάγκη, καὶ στρωννύναι, καὶ ἐψεῖν, καὶ πῦρ ἀνακαίειν, καὶ τὰ ἄλλα δὴ τὰ τοιαῦτα ποιεῖν. Ταῦτα δὲ οὐδ' ἂν οἰκέτης ἀνάσχοιτο μηδὲν παρὰ τοῦ δεσπότου καρπούμενος ὑπηρετεῖν. Ἄλλ' οὗτος ἀνέχεται πάντα, φησὶ, διὰ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον, καὶ τὸν ἀποκαίμενον ὑπὲρ τῆς διακονίας ταύτης μισθόν, καὶ χάριν εἴσεται ἢ ἐπιταττόμενος, πρὸς τὸ μηδὲν καρποῦσθαι παρ' ἡμῶν. Πόθεν οὖν λοιπὸν ἐμωράζομεν τὰ τῶν ἀναίσχυντων στόματα; Εἰ γὰρ τῆς αὐτῆς μαρτυρεῖς εὐλάβειαν, καὶ οὕτω τρέμει καὶ δέδοικε τοῦ Θεοῦ τὰ προστάγματα, ὡς ἀνδραπόδου παντὸς εὐτελέστερον ἐαυτὸν καθορᾶν, καὶ πάντα ὑφίστασθαι μηδὲν καρπούμενον παρὰ σοῦ, πρὸ πάντων τούτων τῆς δόξης αὐτὸν καὶ τῆς εὐφημίας ἔδει φροντίσαι τοῦ Θεοῦ· νῦν δὲ οὐκ ἐτι τῆς αὐτῆς ψυχῆς ὁμοῦ καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τῆς αὐτῆς πειθῶ τε καὶ ὑπεροψίαν ἐπιδεικνυσθαι περὶ τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ, καὶ νῦν μὲν αὐτὰ τρέμειν, νῦν δὲ μηδένα λόγον ποιεῖσθαι αὐτοῦ τοῦ θέντος τοὺς νόμους ὑβριζομένου. Τὸ μὲν γὰρ ἡδονῆς καθαρῶντα, καὶ μηδὲν ὄλως ἀνθρώπινον πάσχοντα κό-

πτεσθαι, καὶ ταλαιπωρεῖσθαι, καὶ ταπεινοῦν ἐαυτὸν, καὶ τοῖς οἰκέτοις μόχθοις ἐτέροις παρασκευάζειν ἀνάπαυσιν, φιλοσόφου σφόδρα ψυχῆς καὶ ἐπτερωμένης· τὸ δὲ μὴ ὑβρίζειν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν, μηδὲ ταῦτα ποιεῖν, δι' ὧν ἂν βλασφημηθῆι [257] παρὰ πολλῶν, καὶ τῶν οὐ σφόδρα μεγάλων πολλοὶ κατωρθώκασιν. Πῶς οὖν σοι πιστεύσομεν, ὅτι τοῦτα διὰ τὸν Θεὸν καὶ τὸν τῆς ἀσκήσεως τόνον ποιεῖς, ὃ μεγάλως καὶ νεανικῆς δεῖται ψυχῆς, ὅταν ἐκεῖνο, ὅπερ ἐλάττονός ἐστι καὶ τῆς τυχοῦσης, ὑπερορᾶν οὐκ ἀνέχη; Οὐδ' ἀποστήναι τούτων ἐθέλεις, ἐξ ὧν ὁ Θεὸς ὑβρίζεται, καὶ τὸ σῶμα καὶ πάντα προδίδως ὑπὲρ τῶν μὴ δοκούντων αὐτῷ; Καὶ τίς ἂν ταῦτα πεισθῆναι ἀνάσχοιτο; Ἄλλὰ γὰρ οὐκ οἶδα πῶς ἀπὸ τῶν παρθένων πρὸς τοὺς συνοικοῦντας αὐταῖς ἐξέβην· διὸ δὴ πάλιν πρὸς αὐτάς ἐπανιτέον ἡμῖν.

ε'. Πόθεν οὖν τοὺς ταῦτα κατηγοροῦντας καὶ συλλογιζομένους ἡμεῖς δυνησόμεθα πείσαι; Καὶ μὴ πειθέσθωσαν, φησὶ. Καὶ ποῦ τοῦτο ψυχῆς εὐλαβοῦς; Τῶν γὰρ κακῶς λεγόντων τότε χρὴ καταφρονεῖν, ὅταν ἡμεῖς αὐτοῖς μὴ παρέχωμεν λαθᾶς· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τότε, ἐπειδὴν δυνώμεθα ἐπιστομίζειν αὐτούς· ὅταν δὲ ἐξ ἡμῶν γίνηται τὸ πᾶν, ἐπὶ τὴν ἡμετέραν στρέφεται κεφαλὴν ἅπαν τὸ πῦρ. Οὕτω γὰρ ἀμωρτάνοντες, φησίν, εἰς τοὺς ἀδελφούς, καὶ τυπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενεῖσαι, εἰς Χριστὴν ἀμαρτάνετε. Ἦδει γὰρ, ἤδει σαφῶς, ὅτι οὐκ ἀρκεῖ πρὸς ἀπολογίαν ἡμῖν ἡ τῶν πληττομένων ἀσθένεια, ἀλλ' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο καὶ μάλιστα ἐστὶ τὸ καταδικάζον ἡμᾶς. Ὅσω γὰρ ἂν καθαρῶμεν τῆς πληττούσης αἰτίας, τοσούτω δίκαιοι μᾶλλον ἂν εἴημεν φείδεσθαι τῆς ἀσθενείας αὐτῶν^d. Καὶ οὕτω λέγω, ὅτι ἐνταῦθα οὐδὲ ἀπεικώτως πλήττονται, ἀλλὰ κείσθω ἀλόγως αὐτούς ὑπομένειν τοῦτο· οὐδὲ γὰρ οὕτως αὐτῶν περιδεῖν χρὴ. Καὶ ταῦτα Ῥωμαίοις ἐπιστέλλων ὁ Παῦλος ἡμᾶς ἐπαίδευσεν, οὕτω λέγων· Μὴ ἔτεκεν βρώματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ. Καίτοι γε ἄλογος ἦν ἡ πληγὴ, ἀλλ' ὁμως οὐ τῷ πληττομένῳ, ἀλλὰ τῷ τὴν πληγὴν ἐπάγοντι ταύτην ἐπιτιμᾶ. Ὅπερ γὰρ ἔφθην ἤδη, τοῦτο καὶ νῦν ἐρῶ· ὅταν μὲν γὰρ μέγα τι γένηται κέρδος, καὶ τῆς πληγῆς μεῖζον, δεῖ τῶν σκανδαλιζομένων ὑπερορᾶν· ὅταν δὲ μηδὲν ἢ πλεον, ἢ τοὺς ἀσθενεῖς καταβάλλεσθαι, καὶ μυριάκις ἐξ ἀλογίας τοῦτο πάσχουσιν ἐκεῖνοι, φείδεσθαι χρὴ· ἐπεὶ καὶ ὁ Θεὸς τοὺς ὠθοῦντας καὶ καταβάλλοντας ὑπὸ τὴν ἀπόφασιν ἄγει τῆς τιμωρίας. Τὸ γὰρ μηδὲν κερδαίνοντα ἕτερον πλήττειν, τῆς ἐσχάτης πονηρίας ἐστὶ. Καὶ ἡμεῖς δὲ ὅταν ἴδωμέν τινα δυσάρεστον ἀπὸ μακρᾶς ἀβρωστίας γενόμενον, τοὺς παροξύνοντας αὐτὸν ἀκαίρως τῆς οἰκίας ἀπελαύνομεν, καὶ οὐκ ἀκριβολογοῦμεθα, εἴτε δικαίως, εἴτε ἀδίκως ἐκεῖνοι τοῦτο ποιῶσιν, ἀλλὰ πάσης αὐτοὺς ἀπολογίας ἐκβαλόντες, καὶ πολλὴν τούτῳ δόντες συγγνώμην διὰ τὴν ἀσθένειαν, κἂν ἀδίκως παροξύνηται, ἐλεοῦμεν. Εἰ δὲ ἡμεῖς τῆς αὐτῆς καὶ περὶ τοὺς οἰκέτας καὶ περὶ τοὺς παῖδας προνοία κεχρήμεθα, καὶ οὐδὲν πολλάκις τοιαῦτα πλημμελοῦντα μαστιγοῦμεν, πολλῶ μᾶλλον ὁ ἀγαθὸς Θεὸς καὶ χρηστὸς καὶ ἐπιεικὴς τοῦτο ἐργάσεται. Τί λέγεις; ἀσθενὴς ἐστὶν ὁ πληττόμενος; Οὐκοῦν φειδοῦς, οὐ πληγῆς ἐστὶν ἄξιος. Τραύματα ἔχει; Μὴ τοίνυν ἐπιτρίψωμεν, ἀλλ' ἰασώμεθα. Ὑποπτέει πονηροῦς καὶ ἀλογίστως; Οὐκοῦν ἀνέλωμεν τὴν ὑπόψιν, μὴ

^a Savil. παρέξεις, absque negatione οὐ, sed eodem crediti sententia.

^b Savil. γάρον ἠχέσεται.

^c Savil. ὑπὲρ τῶν δοκούντων, absque μὴ.

^d Savil. ἀσθενείας ἡμῶν. εἰ infra αὐτὸν ἀπειθεῖν καὶ

quæ dicebas, non tua magis sunt, quam eorum qui turpitudinem tuam dolent. Oportebat quidem, tamen si plurimum utile esset, viri ministerium cum tanto convicio non admittere: nam quando Dei gloria dedecore afficitur, nullus tam necessarius esse poterit prætextus, ut persuadeatur contemni tantum malum. Quinetiam si millies in die sit moriendum, ne hoc fiat, cum multa voluptate hoc sustinere oportebat, multo minus quietis, vel mundani usus gratia, negligendum erat malum. Audi igitur quomodo idipsum timuit Paulus et tremuit, et quam vehementer. *Bonum enim mihi est mori, ait, quam gloriam meam ut quis evacuet* (1. Cor. 9. 15). Sane ille, ut ne evacuet suam gloriam, mori elegit: nos autem ut scandala tollamus, neque parvum commodum contemnimus? et quomodo poterimus umquam salvari, cum non sit par, neque accedat prope, laude privari, et in crimen incidere? Ille enim etsi hoc fecisset, non offendi-set Deum: ipse namque ei constituerat ex evangelio vivere: attamen malebat mori, quam tam bonum opus relinquere: nos autem turbantes ea quæ ubique sunt ordinata, licet sciamus quod maximam propterea luituri simus poenam, neque consuetudinem frigidam et intempestivam despici patimur? et quæ tandem nobis erit venia? Oportebat igitur, etsi virum unum multi usus requirerent, ut antea dicebam, tanta vero inde nasceretur contumelia, eligere mortem potius, quam hoc contemnere: cum autem per mulierem commodius et facilius hæc omnia perfici possint, quæ vobis erit venia sic delicate agentibus, et contra salutem vestram vos scédantibus? Dic item mihi, quanto tibi hæc ille exhibet, annon¹ exhibebis etiam illi vicissim aliquod ministerium? Nulli non manifestum. Et quanto melius non retribuere talia, neque vicissim accipere, sed tempus laborum, quod in illius quietem impendis, hoc in tuam insumere, quam graviter laborantem tuam existimationem confundere? Sed nullum ipsi exhibes ministerium. Ergo ipsum sibi ipsi omnia ministrare necessarium, et sternere lectos, et coquere, et ignem accendere, et alia id genus facere. Hæc neque famulus ferret ita ministrans, et nihil commodi a domino accipiens. Sed hic fert omnia, inquit, propter timorem Domini et repositam hic ministerio mercedem, et gratiam habebit qui imperio subest, cum nihil illi sit utilitatis ex nobis. Unde igitur postea impudentium obturabimus ora? Etenim si tantam ipsa ejus testaris pietatem, et sic tremuit et veretur Dei mandata, ut seipsum plus quam vilissimum mancipium despiciat, omniaque tibi exhibeat, nullum inde capiens fructum, ante omnia oportebat ipsum rationem habere gloriæ et honoris Dei: nunc autem non est ejusdem animæ simul et per idem tempus tantam obsequentiam simul et despectum ostendere circa mandata Dei, et nunc quidem ipsa tremere, nunc vero nullam rationem habere ejus qui leges dedit, dum contumelia afficitur. Etenim si se purum servare a volupta-

te. et nihil humani agere, seipsum humiliare, affligere, et ærumnis subicere, suisque laboribus aliis quietem parere, vere valde sapientis animæ est et sublimis, sane gloriam Dei contumelia non afficere, neque hæc facere, propter quæ blasphematur a multis, hoc multi nec valde magni bene et cum laude præstiterunt. Quomodo igitur tibi credemus quod hoc propter Deum et asceseos studium facias, quod magnam et generosam animam requirit, quando illud, quod scilicet minus est et vulgare, despiciere non potes? Neque absistere vis ab iis, a quibus Deo infertur injuria, et corpus et omnia prodis pro iis quæ non ipsi placent? Et cui hæc persuaderi poterunt? Sed nescio quomodo a virginibus ad earum cohabitatores simul transiverim; propterea utique ad eas nobis redeundum.

5. *Is qui aliis offendiculo est, hoc ipso peccat, etsi non male agat.* — Unde igitur illis, qui ita eas accusant et argumentantur, nos poterimus persuadere? Non persuadeantur, ait. An vero piæ animæ hoc fuerit? Tunc enim maledici despiciendi sunt, cum nos illis ansas non præbuerimus; imo neque tunc, quandoquidem ipsorum obturare ora possumus; quando autem totum ex nobis est, in nostrum vertitur caput totus ignis. *Sic enim, ait, peccantes in fratres, et infirmam ipsorum conscientiam percutientes, in Christum peccatis* (1. Cor. 8. 12). Sciebat enim, sciebat manifeste, quod non sufficeret ad defensionem nostram, eorum qui offenduntur infirmitas, sed hoc ipsum potissimum est quod condemnat nos. Quanto enim puriores sumus a causa quæ intentatur, tanto nos æquius præstabimus, si infirmitati eorum parcamus. Et nondum dico quod hic immerito offendantur; sed ponatur quod absque ratione hoc patiantur: nam nec sic despiciendi sunt. Quæ Romanis per epistolam scribens Paulus docuit nos sic dicens: *Noli propter escam destruere opus Dei* (Rom. 14. 20). Quamvis illi improvide erant offensi, attamen non cum qui offenditur, sed offendentem increpat. Nam quod jam videlicet dicebam et nunc dico: Quando magnum aliquod lucrum obvenerit et plaga ipsa majus, contemnendi sunt qui scandalum patiuntur: quando autem nullum fuerit amplius, quam quod infirmi deiciantur, etiamsi millies ex imprudentia hoc patiantur illi, parcendum eis erit; quoniam et Deus eos, qui impellunt in lapsum et dejiciunt, lata sententia supplicii puniet. Nam nihil lucrantes alium offendere, extremæ malitiæ est. Nos autem quando videmus aliquem inquietum ob diuturnam valetudinem, eos qui illum exacerbant, domo abigimus, neque multum disputamus, an juste vel injuste illi hoc faciant, sed negata illis omni defensione, et huic data ob infirmitatem venia, quamvis injuste exacerbetur, ejus miseremur. Quod si nos hac cura circa famulos et pueros utimur, et sæpe filium ita peccantem flagellamus, multo magis bonus Deus et clemens et æquus hoc faciet. Quid dicis? infirmus est qui offenditur? Igitur dignus est cui parcat, non ut lædatur. Vulnera habet? Ne igitur atteramus, sed curemus. Suspiciatur

¹ *Savil. exhibebis; sed eodem redit sententia.*

male et imprudenter? Igitur auferamus suspicionem, non augeamus : in Christum enim peccat quæ de his contendit. An non audis in Veteri Mosem sæpe dicentem, *Deus zelotes est* (*Exod. 20. 5*)? et iterum *Zelavi Jerusalem* (*Zach. 1. 14*) : in Novo vero Paulum clamantem, *Æmulor enim vos Dei æmulatione* (*2. Cor. 11. 2*). Hoc si nihil aliud, sufficere debebat, ne subverteretur anima, etiam non valde infirma et agra. Cum enim res adeo sit terribilis, dulcis magis est, quam terribilis. Numquam enim zelus est, non præcunte caritate aliqua calida et fervente, ita ut hoc sit argumentum vehementis ardentisque Dei caritatis et amicitiae. Non enim affectio est zelus in Deo, sed volens immensum amorem suum interpretari, hoc sæpe usus est nomine. Attamen nos qui valde insensati ad humanas decidimus affectiones, eum qui nos tantum amat contumelia afficimus, eos autem qui nihil nobis prodesse possunt omnibus modis colimus. Quid enim tibi, o misera, tantum prodesse potest frigida hæc cohabitatio, cum tanto thesauro te privet? Vide, quæso : deducit te e cælis, excludit te spirituali thalamo, sejungit te a cælesti sponso, parat tibi immortalia supplicia et tormenta finem non habentia. Pro his si talenta innumera præberet contubernalis tuus, si promptior esset mancipiis venalitiis, si te in majori honore et dignitate constitueret, quam sit regina : an non ut damnosum et inimicum, et plura auferentem quam dantem, sic aversari et odio habere oporteret? Proponitur tibi cura de bonis cælestibus, de regno futuro, de vita immortalis, de ineffabili gloria ; tu vero negotia terrena commemoras, et hunc ad illa utilem visum colis quasi dominum, et non te occultas, neque oras ut te terra absorbeat, ut sic inde migres? Sed infirmitatem muliebris naturæ mihi prætexis, et humanorum usum dispensationem, et quietem domesticam, fingens et componens prætextus qui non sunt? At neque sic eos qui cor habent falles. Non est enim, non est quies, quæ ad tantam turpitudinem cogat. Mulier enim si voluerit, non sibi ipsi solum, sed et aliis pluribus sufficet ad ministerium : quoniam cum ab initio vir civilia negotia suscepit, mulier sortita est domesticam administrationem et curam. Non igitur quietis indigæ intus rapitis viros. Ad quid ergo? stupri gratia ei libidinis? Ego quidem non sic dixerim, absit, imo non desino objurgare eos qui sic dicunt : utinam autem possibile esset id persuadere! Quis ergo prætextus, quæ causa efficit ut rem illam expetamus, inquit? Inanis gloriæ amor. Et quemadmodum viris voluptas frivola et misera, sic illis honoris concupiscentia hoc contubernium conciliat.

Mulieres vanæ gloriæ cupidæ. — Nam vanæ gloriæ cupidum pæne omne hominum genus est, maxime autem muliebre. Nam cum neque opus habeant quiete, sicut declaratum est, neque cum ipsis rem habeant, manifestum quod hoc solum reliquum est suspicari.

6. Quoniam igitur hanc mali radicem invenimus, age cætera non reprehendamus ; admoneamus autem et persuadeamus, quod sicut viri qui cohabitant vi-

dentur quidem voluptate frui, majori autem tormento subduntur (etenim sola pura et solida voluptas, quæ per sequestrationem est) : sic utique et causa illarum habet. Videtur quidem, ut ipsæ opinantur, gloria aliqua hinc et claritas nasci ; si autem diligenter quis exquisierit, plena et referta est risu, confusione, opprobriis et extrema ignominia. Et de his dicta sunt in principio pauca, dicentur autem et nunc. Sit igitur qui cohabitatio, si velis, non aliquis vilis neque abjectus, sed qui multam in Ecclesia dignitatem habeat, et ob generis claritudinem, et ob eloquentiam et pietatem admirabilis sit omnibus, sitque undequaque clarus ; neque vel sic poterit illam facere claram ac probatam. Gloriam enim habiturus quispiam ex amicitia erga aliquem, illius gloriam prius custodire debet, qui præbet ut glorificetur ; nam si illius gloria offenditur, multo magis suam ipsius gloriam dejicit. Nam sicut fonte corrupto, et quæ inde manant fluentia corruptioni communicant, et radice corrupta multo magis fructus corrumpentur : sic et nunc, si is qui virginem claram facturus est fiat ridiculus ob cohabitationem, ipsa quoque ante illum et cum illo ridebitur ; et si mulieri antea contigerit gloria bona apud multos, eam tamen statim ingressus ille domo ejiciet ; tantum abest ut aliam secum afferat : ac licet etiam ipse habeat talem estimationem, idem illi continget. Non igitur famam vobis bonam adducit hæc consuetudo, sed eam auferit quam habebatis, et malam insuper conflat quam non habebatis. Et quod de Judæis propheta dicit, *opportunitum est etiam nunc dicere. Si mutabit Æthiops pellem suam, et pardus maculas suas* (*Jer. 13. 23*), etiam qui talibus cohabitant, maculam hanc aliquando deponent : sic quemadmodum corpori cauterium, amborum existimationi inuritur, et bona ipsorum omnia offuscat. Sed forte gloriam putant hoc ipsum, imperare viris. At hoc est mire ridiculum, et quo maxime gloriantur solæ meretrices. Mulierum utique liberarum et castarum hoc non fuerit, in talibus rebus deliciari. Quoniam et hinc iterum aliud ignominiae argumentum, et quanto magis imperant viris, et graviora injungunt, tanto magis seipsas confundunt cum ipsis. Non enim quæ servire facit viros mulier, sed quæ reveretur, omnibus est reverenda et gloriosa. Si autem non sustinuerint hæc nostra verba, Dei lex occludere ora earum potest, sic dicens : *Ad virum tuum conversio tua, et ipse tui dominabitur. Caput enim mulieris vir* (*Gen. 3. 16. 1. Cor. 11. 3*). Et aliunde e multis locis quis hoc inveniet sic legibus cautum, et hunc olim datum esse ordinem. Itaque magna est fœditas, si superiora fiant inferiora, caput deorsum et corpus sursum. Quod si in nuptiis hoc turpe, multo magis in hoc consortio, ubi non hoc solum grave est, quod sit transgressio divinæ legis, sed quod pessimam et mulieri et illi afferat famam. Nam si cohabitatio est turpe, multo magis cohabitantem viro dominari. Non enim undequaque imperare laudem habet, sed fieri potest ut qui imperatur laudabiliter, et qui imperat turpiter agat. Itaque si vis in admiratione esse apud viros, nihil tibi commune sit cum ipsis, procul a coa-

ἐπιτείνωμεν· εἰς γὰρ Χριστὸν αὐτὸν [258] ἀμαρτάνεις τοιαῦτα φιλονεικοῦσα. Ἡ οὐκ ἀκούεις συνεχῶς ἐν μὲν τῇ Παλαιᾷ τοῦ Μωϋσεῶς λέγοντος ὅτι, Θεὸς ἐστὶ ζήλωτής; αὐτοῦ δὲ ὅτι, *Ἐζήλωκα τὴν Ἱερουσαλήμ*; ἐν δὲ τῇ Καινῇ τοῦ Παύλου βοῶντος· *Ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς Θεοῦ ζήλω*. Τοῦτο, εἰ καὶ μηδὲν ἕτερον ἄλλο, ἰκανὸν ἦν τὴν μὴ σφόδρα νοσοῦσαν καὶ ἀπηλλαγμένην ἐπιστρέψαι ψυχὴν· οὕτω γὰρ φοβερόν ὄν, ἢ δὴ μᾶλλον ἐστίν, ἢ φοβερόν. Οὐ γὰρ ἂν ζήλος ποτε γένοιτο, μὴ θερμῆς τινος καὶ ζεοῦσης προὑποκειμένης ἀγάπης· ὥστε σφοδρᾶς καὶ πεπυρωμένης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ φιλίας τεκμήριον τοῦτό ἐστιν. Οὐδὲ γὰρ πάθος ἐστὶν ὁ ζήλος ἐπὶ Θεοῦ, ἀλλὰ τὴν ἄφατον αὐτοῦ φιλοστοργίαν ἐρμηνεύσαι βουλόμενος, τούτῳ πολλάκις ἀποκέχρηται τῷ ὀνόματι. Ἄλλ' ὅμως ἡμεῖς οἱ σφόδρα ἀναίσθητοι πρὸς τὰς ἀνθρωπίνας καταπίπτομεν συμπαθείας, καὶ τὸν μὲν οὕτως ἡμῶν σφοδρῶς ἐρῶντα καθυβρίζομεν, τοὺς δὲ οὐδὲν δυναμένους ὠφελῆσαι παντὶ τρόπῳ θεραπεύομεν. Τί γὰρ σε, ὦ ταλαίπωρε, τοσοῦτον ὄνησαι δυνήσεται ἡ ψυχρὰ αὐτῆ συνοικήσις, ὅσων ἐκβάλλει σε θησαυρῶν; Σκόπει δέ· Κατάγει σε ἐκ τῶν οὐρανῶν, τοῦ νυμφῶνος ἀπελαύνει τοῦ πνευματικοῦ, διαζεύγνυσί σε τοῦ οὐρανοῦ νυμφίου, προξενεῖ τὴν ἀθάνατον κόλασιν, τὰ βασανιστήρια τὰ τέλος οὐκ ἔχοντα. Ἀντὶ τούτων, εἰ τὰ μέταλλα χρυσοῦ παρεῖχεν ὁ συνοικῶν μυρία, εἰ τῶν ἀργυρωνήτων σοι μᾶλλον ὑπέκειτο ἀνδραπόδιον, εἰ τῆς βασιλίδος αὐτῆς ἐν πλείονί σε καὶ τιμῇ καὶ ἀναπαύσει καθίστη, ἄρα οὐχ ὡς λυμεῶνα καὶ ἐχθρόν καὶ μερίζονα ἀφαιρούμενον ἢ διδόντα, οὕτω μισεῖν καὶ ἀποστρέφασθαι ἔδει; Περὶ τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγαθῶν ὁ λόγος σοι πρόκειται, περὶ τῆς ἐκεῖ βασιλείας, περὶ τῆς ἀθανάτου ζωῆς, περὶ τῆς ἀπορρήτου δόξης· σὺ δὲ γῆινων μνημονεύεις πραγμάτων, καὶ τὸν ἐν ἐκείνοις χρήσιμον εἶναι δοκοῦντα θεραπεύεις ὡς περ δεσπότην, καὶ οὐ καταδύη, οὐδὲ εὐχῆ διαστῆναί σοι τὴν γῆν, καὶ οὕτως ἐνθένδε ἀπελθεῖν; Ἄλλ' ἀσθένειάν μοι προβάλλη γυναικείας φύσεως, καὶ χρεῶν ἀνθρωπίνων οἰκονομίαν, καὶ ἀνάπαυσιν τὴν κατὰ τὴν οἰκίαν, πλάττουσα καὶ συντιθεῖσα τὰς οὐκ οὔσας προφάσεις. Ἄλλ' οὐδ' οὕτως λήσεις τοὺς νοῦν ἔχοντας. Οὐ γὰρ ἐστίν, οὐκ ἔστιν ἀνάπαυσις ἢ καταναγκάζουσα τοσαῦτα ἀσχημονεῖν. Γυνὴ γὰρ, εἰ βουλευθείη, οὐχ ἑαυτῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις ἀρκέσει· πλείοσιν εἰς δ' ἀκονίαν· ἐπεὶ καὶ ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἀνδρὸς τὰ πολιτικὰ πράγματα λαχόντος, τὸ οἰκουρεῖν αὐτῆ καὶ οἰκονομεῖν τὰ ἔνδον ἅπαντα ἐκκληρώσατο. Οὐ τοίνυν ἀναπαύσεως δεόμεναι ἔλκετε τοὺς ἀνδρας ἔνδον. Ἄλλὰ τί; φησί· πορνείας ἕνεκεν καὶ ἀσελγείας; Ἐγὼ μὲν οὐκ ἂν εἴποιμι τοῦτο, μὴ γένοιτο! ἀλλὰ καὶ τοῖς λέγουσιν ἐπιτιμῶν οὐ παύομαι· εἴθε δὲ καὶ πείσαι δυνατόν ἦν. Τίς οὖν ἐστίν ἡ πρόφασις ἢ ποθαινὸν ἡμῖν τὸ πρᾶγμα ποιῶσα; φησί. Κενοδοξίας ἕρωσ. Καὶ καθάπερ ἀνδράσιν ἡδονὴ ψυχρὰ καὶ ταλαίπωρος, οὕτω καὶ ταύταις φιλοτιμίας ἐπιθυμία τὴν ὁμοσκηλίαν ταύτην ἐργάζεται.

Κενοδόξον μὲν ἅπαν, ὡς εἰπεῖν, τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, μάλιστα δὲ τὸ γυναικεῖον· ὅταν γὰρ μήτε ἀναπαύσεως δέωνται, καθάπερ ἀποδέδεικται, μήτε διαφθειρῶνται μετ' αὐτῶν, εὐδηλον ὅτι τοῦτο λείπεται ὑποπτέειν μόνον.

ς'. Ἐπεὶ οὖν αὐτὴν τοῦ κακοῦ τὴν ῥίζαν ἐυρήκαμεν, φέρε λοιπὸν τὸ ἐγκαλεῖν ἀφέντες, παραινῶμεν καὶ [259] πείθωμεν, ὅτι καθάπερ τῶν ἀνδρῶν οἱ συνοικοῦντες αὐταῖς δοκοῦσι μὲν ἡδονὴν καρποῦσθαι, πλείονι δὲ περιβάλλοντα βασάνῳ (καὶ γὰρ ἐκείνη μὴ

νη καθαρὰ γένοιτ' ἂν ἡδονὴ καὶ μόνιμος, ἢ τοῦ χωρισμοῦ), οὕτω δὲ καὶ ταύταις. Δοκεῖ μὲν, ὡς αὐταὶ νομίζουσι, δόξα τις ἐντεῦθεν καὶ περιφάνεια τίχτεσθαι· εἰ δὲ ἀκριβῶς τις ἐξετάσειε, γέλωτος καὶ αἰσχύνης καὶ ὄνειδῶν καὶ τῆς ἐσχάτης ἐμπίπλεται ἀδοξίας. Καὶ ὑπὲρ τούτων εἴρηται μὲν ἡμῖν καὶ ἐν ἀρχῇ βραχέα, εἰρήσεται δὲ καὶ νῦν. Ἔστω γὰρ ὁ συνοικῶν, εἰ βούλει, μὴ τῶν εὐτελῶν τις, μηδὲ τῶν ἀπερριμμένων, ἀλλὰ τῶν πολλῆν ἐν Ἐκκλησίᾳ δύναμιν ἔχοντων, καὶ ἐπὶ γένους δὲ λαμπρότητι, καὶ ἐπὶ λόγων δυνάμει, καὶ εὐλαβεῖς θαυμάζεσθω παρὰ πᾶσι, καὶ πανταχόθεν ἔστω λαμπρός· οὐδὲ οὕτω δυνήσεται ταύτην ποιῆσαι περιφανῆ καὶ εὐδόκιμον. Τὸν γὰρ μέλλοντα καρποῦσθαι δόξαν ἐκ τῆς πρὸς τινα φιλίας, τὴν ἐκείνου δόξαν πρότερον φυλάττειν δεῖ τοῦ παρῆχοντος τὸ δοξάζεσθαι· ὡς εἶγε ταύτη λυμῆναιτο, πολλῶ μᾶλλον ἂν τὴν ἑαυτοῦ καταβάλοι. Ὡς περ γὰρ πηγῆς διαφθειρομένης καὶ τὰ προχέμενα κοινωεῖ νόματα τοῦ μολυσμοῦ, καὶ ῥίζης σηπομένης πολλῶ μᾶλλον ὁ καρπὸς τοῦτο πείσεται· οὕτω καὶ νῦν, τοῦ μέλλοντος τὴν παρθένον δεικνύναι λαμπρὰν, γενομένου καταγελάστου διὰ τῆς συνοικήσεως, αὐτῆ πρὸ ἐκείνου μετ' ἐκείνου κοινωήσεται τοῦ γέλωτος· καὶ τύχη τις τῇ γυναικὶ χρηστὴ παρὰ πολλοῖς προὑπάρχουσα δόξα, καὶ ταύτην εἰσελθὼν ἐκεῖνος ἀπελάσει τῆς οἰκίας, τοσοῦτον ἀπέχει καὶ ἑτέραν προσθεῖναι αὐτῇ· καὶ αὐτὸς ἔχη πάλιν τοιαύτην ὑπόληψιν, τοῦτο καὶ αὐτὸς πείσεται. Οὐκ ἄρα δόξαν ὑμῖν χρηστὴν προστίθησιν αὐτῆ ἢ κοινωία τῆς συνοικήσεως, ἀλλὰ καὶ τὴν οὔσαν ἀναιρεῖ, καὶ τὴν οὐκ οὔσαν ἐπάγει τὴν πονηρὰν ἀμφοτέροις. Καὶ ὁ περὶ τῶν Ἰουδαίων ὁ προφήτης εἶπεν, εὐκαιρον νῦν εἰπεῖν· *Εἰ ἀλλάξεται Αἰθίοψ τὸ δέσμα αὐτοῦ, καὶ πάρδαλις τὰ ποικίλλματα αὐτῆς*, καὶ οἱ ταύταις συνοικοῦντες τὴν κηλῖδα ἀποθήσονται ποτε ταύτην· οὕτω, καθάπερ τις καυτῆρ σώματι, ταῖς ἀμφοτέρων ὑπολήψεσιν ἐγκαίεται ἐπισκοτοῦσα πᾶσιν αὐτῶν τοῖς καλοῖς. Ἄλλ' ἴσως δόξαν ἡγοῦνται αὐτὸ τοῦτο τὸ κεκρατηχέναι τῶν ἀνδρῶν. Ἄλλ' οὗτός ἐστιν ὁ πολὺς γέλως, καὶ ὃ μάλιστα αἱ ἐταιριζόμεναι ἐγκαλλωπίζονται μόναι. Οὐδὲ γὰρ γυναικῶν ἐλευθέρων οὐδὲ σωφρόνων τὸ τούτοις ἐναδρῦνεσθαι τοῖς δικτύοις. Ἐπεὶ καὶ αὐτῆ πάλιν ἑτέρα ἀτιμίας ὑπόθεσις, καὶ ὅσπερ ἂν κρατῶσι τῶν ἀνδρῶν, καὶ χαλεπώτερα ἐπιτάττωσι, τοσοῦτω μᾶλλον ἑαυτὰς καταισχύνοσιν μετ' ἐκείνων. Οὐδὲ γὰρ ἡ δουλουμένη τοὺς ἀνδρας γυνὴ, ἀλλ' ἡ αἰδουμένη, αὐτῆ πᾶσιν ἐστὶν αἰδέσιμος τε καὶ ἐπίδοξος. Εἰ δὲ οὐκ ἀνέχοντο τῶν ῥημάτων τῶν ἡμετέρων, ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος αὐτὰς ἐπιστομίσει δυνήσεται, λέγων οὕτως· *Πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἢ ἀποστροφὴ σου, καὶ αὐτός σου κυριεύσει· κεφαλὴ γὰρ γυναικὸς ὁ ἀνὴρ*. Καὶ ἑτέρωθεν δὲ εὐροὶ τις ἂν πολλαχόθεν τοῦτο οὕτω νομισμένον, καὶ ταύτην ἄνωθεν οὔσαν τὴν τάξιν. Ὡστε ἀσχημοσύνη μεγάλη, ὅταν τὰ ἄνω κάτω γένηται, κάτω μὲν ἡ κεφαλὴ, τὸ δὲ σῶμα ἄνω. Εἰ δὲ ἐπὶ γάμου τοῦτο αἰσχρὸν, πολλῶ μᾶλλον ἐπὶ ταύτης τῆς συζυγίας, ἔνθα οὐ τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ δεινόν, ὅτι νόμου παράβασίς ἐστὶ τὸ γινόμενον θείου, ἀλλ' ὅτι πονηροτέραν καὶ ἑαυτῷ [260] καὶ τῇ γυναικὶ περιτίθησι δόξαν. Εἰ γὰρ τὸ συνοικεῖν αἰσχρὸν, πολλῶ μᾶλλον τὸ συνοικοῦσαν δουλοῦσθαι· οὐδὲ γὰρ πανταχοῦ τὸ κρατεῖν ἐπαινον φέρει, ἀλλ' ἐστὶ καὶ μὴ κρατοῦντα εὐδοκιμεῖν, καὶ κρατοῦντα ἀσχημονεῖν. Ὡστε, εἰ βούλει θαυμάζεσθαι παρὰ ἀνδράσι, μηδὲν σοι κοινὸν ἔστω πρὸς αὐτούς· πόρρω καὶ συνουσίας, καὶ ὄψεως, καὶ συνοικήσεως γίνου τῆς ἐκείνων. Τότε σε καὶ γυναῖκες ἐκπλαγῆσονται, καὶ ἄνδρες θαυμάζονται πάν-

τες ὁμοῦ ἅτε παρθένον οὔσαν, καὶ τῷ νυμφίῳ προσεδρεύουσαν ἀπερισπάστως· τότε σε οὐχ οἱ οἰκεῖοι μόνον, ἀλλὰ καὶ Ἕλληνας, καὶ Ἰουδαῖοι, καὶ πᾶν τὸ τῶν ἀνθρώπων ἀποδέξεται γένος. Ὡστε εἰ δόξαν ζηλοῖς, ταύτην ὁδεύει τὴν ὁδὸν, μὴ τὴν ἐναντίαν· τότε σε οὐκέτι τὴν τοῦ δεῖνος καλέσουσι καὶ τοῦ δεῖνος, ἀλλὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ· τούτου δὲ κόσμος ἕτερος ἴσος οὐκ ἂν σοὶ ποτε γένηται παρ' οὐδενός. Ἡ μικρὰ ταῦτα, εἶπέ μοι, καθ' ἐκάστην ἀδόξαστά τε καὶ περιφρονημένα τὴν ἡμέραν, καὶ ἐν ἀγορᾷ, καὶ ἐν οἰκίαις, καὶ ἐν ἐτέραις πόλεσιν, Ἡ δεῖνα, κόρη τε οὔσα καὶ νέα κομιδῆ καὶ σφόδρα εὐπρόσωπος, πολλοὺς, εἴ γε ἤθελεν, ἐπισπάσασθαι δυναμένη προστάτας, οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ' ἐβλετο πᾶν ὀτιοῦν ὑπομεῖναι καὶ παθεῖν, ἢ τὴν τοῦ Χριστοῦ προδοῦναι φιλίαν, καὶ τὸ τῆς σωφροσύνης ἄνθος ἀφανίσαι; Μακαρία εἶ, καὶ δις, καὶ τρίς, καὶ πολλάκις· ὅσων ἀπολαύσεται ἀγαθῶν, οἷον δεῖξεται στέφανον, ὅσον καρπώσεται μισθόν, πρὸς αὐτὰς ἀμιλλωμένη τῆς ἀσωμάτους δυνάμεις! Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα περὶ αὐτῆς πάντες ἐροῦσι, καὶ εἰς ζῆλον ταῖς ἑαυτῶν θυγατράσι προθήσουσι· κἄν κοσμίως βιοῦσάν τις προτρέψαι^α, καὶ διεφθαρμένην σωφρονίσαι βουληθῆι, τὰ ταύτης ἐγκώμια πάλιν ἅπαντες εἰς μέσον οἴσουσιν· οὐκ ἐνταῦθα δὲ μόνον, ἀλλὰ κἄν ἀπλῶς περὶ παρθενίας γίνηται λόγος, καὶ οὕτως αὐτὴν ἅπαντες ἐπαινέσουσι, οὐχ οἱ κοσμίως ζῶντες μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι οἱ σπουδάσαντες, καὶ πάντα πράξαντες, ὥστε αὐτὴν ἐλεῖν^β, εἶτα καταφρονηθέντες καὶ ὑπεροφθέντες. Καὶ αὕτη μὲν τοσαύτης, καὶ πολλῷ πλείονος τῆς εἰρημένης ἀπολαύσεται δόξης· ἢ δὲ ἔχουσα τοὺς συνοικοῦντας, τῶν ἐναντίων ἀπάντων. Καὶ πρῶτον μὲν, ὅταν κατηγορηται παρά τινων ἢ παρθενία μιαρῶν, ἤξουσι μὲν εἰς μνήμην ἀμφοτέραι ἐν τοῖς τοιοῦτοις συλλόγοις, ἀλλ' ἢ μὲν τὰ τῶν ἀπολογουμένων, ἢ δὲ τὰ τῶν κατηγορούντων ἀνοίγουσα στόματα. Ἐπειτα, ὅταν σωφρονισθῆναί τινα καὶ ρυθμισθῆναι δεῖ, αὕτη μὲν καθάπερ φάρμακον ἐπιστύφον, καὶ σηπεδῶνα ἀναστέλλειν δυνάμενον, εἰς μέσον ἄγεται, καὶ τὸ τοῦ διδασκάλου στόμα κοσμεῖ· ἐκεῖνη δὲ μετὰ τῆς κατασχυνθείσης ἔστηκε, κἄν μὴ παρῆ, κολαζομένη καὶ κατασχυνομένη. Ἀνάγκη γὰρ καθ' ἐκάστην διαμαρτάνουσαν κατηγορεῖσθαι ταύτην καὶ κατασχύνεσθαι πάλιν. Καὶ ὅπου περ ἂν περὶ τοῦ πράγματος τούτου γίνηται λόγος, ὥσπερ ἐκεῖνη μακαρία, οὕτως ἀθλία αὕτη καὶ ταλαίπωρος, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ἀκούσεται· καὶ ὥσπερ ἐκεῖνην οὐχ οἱ εἰδότες μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀγνοοῦντες, καὶ μηδὲν εὐεργετηθέντες ἄδουσι καὶ ἀνυμνοῦσιν, οὕτω καὶ ταύτην οἷτε εἰδότες, οἷτε ἀγνοοῦντες, οἷτε μηδὲν παθόντες κακὸν κακίζουσι καὶ διαβάλλουσιν. Οἱ μὲν γὰρ ὀρθῶς βιοῦντες, οὐ παρά τῶν γνωρίμων μόνον, ἀλλὰ καὶ παρά τῶν ἀγνώστων, καὶ παρ' αὐτῶν δὲ τῶν ἐχθρῶν ἐπαινοῦνται [261] καὶ θαυμάζονται· οἱ δὲ διεφθαρμένοι καὶ φαῦλοι καὶ παρά τῶν φίλων κακίζονται. Καὶ τοῦτο δὲ τῆς τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας ἔργον ἐστὶ, τὸ τοσαύτην περὶ τὴν ἀρετὴν οἰκειότητα ἡμῖν ἐνθεῖναι, τοσαύτην δὲ περὶ τὴν κακίαν ἀλλοτρίωσιν, ὡς ἐκεῖνη μὲν πάντας ψηφίζεσθαι, καὶ τοὺς μὴ μετιόντας, τὴν δὲ κακίαν καταδικάζειν καὶ τοὺς ἀποστρεφόμενους αὐτήν, καὶ τοὺς διώκοντας. Ὅθεν δῆλον, ὅτι τὰς ἡμελιγμένας ταύτας οὐχ οἱ εἰδότες μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀγνοοῦντες ἀποστρέφονται, καὶ μάλιστα πάντων αὐτοὶ οἱ συνοικοῦντες. Κἄν γὰρ σφόδρα λέγωσιν ὑμᾶς φιλεῖν καὶ θαυμάζειν, κἄν χάριν ἔχωσιν ὑπὲρ ταύτης τῆς ἡδονῆς, ὑπὲρ αὐτῶν ὧν χαρίζεσθε, πάλιν μισεῖ-

σθε κατὰ τὸ συνειδὸς τὸ ἐκείνων, ὅταν ποτὲ μικρὸν ἀνενεγκόντες ἐννοήσωσι τὴν παγίδα, ἐφ' ἧς ἐστήκασι. Τοσοῦτόν ἐστιν ἡ κακία κακόν· καὶ οἱ μάλιστα πάντων θεραπευόμενοι παρ' ὑμῶν, οὗτοι μάλιστα πάντων εἰσὶν οἱ καταγινώσκοντες· ἐπειδὴ καὶ μάλιστα πάντων τὰ ὑμέτερα ἔρασαν, εἰς τὰ ἐνδότερα εἰσαχθέντες, καὶ τὰ ἀπόρρητα ὑμῶν ἅπαντα διακωιδούνσαντες. Καὶ ὅτι μισοῦσι δῆλον ἐκεῖθεν· Μυριάκις ἂν ἐβλιντο τῆς ψώρας ἀπαλλαγῆναι ταύτης, καὶ τῆς νόσου τῆς χαλεπῆς, τὸ δὲ κωλύον ἢ συνήθεια, καὶ ἢ δοκοῦσά τις εἶναι ἡδονή· ἐπεὶ καὶ ἐκείνου τοῦ νοσήματος εὐχονται μὲν ἀπαλλαγῆναι, καὶ μισοῦσιν αὐτὸ πάντες οἱ ἔχοντες, ἡδοναὶ δὲ ὄντες ἐν αὐτῷ καθάπερ ἐν τούτῳ. Κἄν γὰρ λίαν ἀθλιός τις ἦ καὶ ταλαίπωρος, οὐκ ἐστὶν οὕτω τῶν ἀπεγνωσμένων καὶ σφόδρα τὴν ἑαυτῶν κατασχύνειν ἐπιθυμούντων δόξαν, ὡς ἐθελῆσαι ἐν ἀσχημοσύνῃ ζῆν, καὶ ἐν τοῖς ἀπάντων εἶναι στόμασιν, ἐπὶ κακηγορία καὶ γέλῳτι καὶ ὀνειδέσει, καὶ θέατρον κοινὸν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς γίνεσθαι, πάντων αὐτὸν ἅμα τῷ φανῆναι τοῖς πλεῖστον δακτυλοδεικτούντων ἐπὶ τοῖς αἰσχίστοις. Καὶ γὰρ οὐδὲ μικρὰ τις ἀπὸ τῆς ὑποψίας ταύτης ἀθλία τίχεται τούτοις, καὶ ἐνοχλεῖ τῷ συνειδῶτι διηνεκῶς ἐγκαθημένη, καὶ σκώληκος παντός μονιμώτερον διατιτρώσα αὐτῶν τὴν διάνοιαν. Εἰ δὲ ἐνθα παρὰ ἀνθρώπων ἔπεται αἰσχύνη, φανερώς μὲν οὐδὲν λεγόντων, οἴκοι δὲ καὶ καθ' ἑαυτοὺς ἐγκαλοῦντων, τοσαύτη γίνεσθαι ὀδύνη, ὅταν πρὸς αὐτὸν ἀπέλθωμεν τὸν ὄφρισμένον Νυμφίον, ὅταν καὶ τὰ ἀθλία εἰς μέσον ἄγεται, ὅταν καὶ καρδίαι ἀναπτύσσωνται καὶ ῥῆμα καὶ σχῆμα καὶ βλέμμα καὶ ἐννοια^α (τὰ γὰρ τούτων αἰσχυρότερα παρ' ἡμῖν)· ὅταν οὖν πάντα ἀπλῶς ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης γυμνά φαίνηται καὶ τετραχλησιμένα, πόσῃ ὑποστησόμεθα ἀσχημοσύνην καὶ κόλασιν καὶ τιμωρίαν! Τότε γὰρ, ἂν μὴ παραστῆ λάμπουσα οὕτως ἡμῶν ἢ ψυχῆ, ὡς εἰκὸς τὴν ἀρμοσθεῖσαν ἐκείνῳ τῷ νυμφίῳ, ἂν μὴ πάσης κηλίδος καὶ ρύπου καὶ ρυτίδος ἦ καθαρὰ, ἀπολείται, καὶ τὰ ἔσχατα πείσεται δεῖνά. Εἰ γὰρ ὁ τυχὼν μῶμος ἰκανὸς αὐτὴν ἐκθαλεῖν, ὅταν^β πολὺς ὁ ρύπος ἦ, καὶ τοσαύτη ἡ δυσωδία, καὶ μυρία πάντοθεν ἔλκη, τίς αὐτὴν ἐξαιρήσεται τῆς κολάσεως καὶ τῆς τιμωρίας ἐκεῖνης; Εἰ γὰρ ἐνταῦθα οὕτω φαῦλον ὄξει παρὰ πᾶσι καὶ ἀηδὲς τῆς τοιαύτης ὁ βίος, ὡς πάντας αὐτὴν ἀποστρέφεσθαι καὶ φίλους καὶ ἐχθρούς, πῶς τῶν βασιλικῶν ἐπιβῆναι δυνήσεται προθύρων ἀνακεχρωσμένη βορβόρῳ τοσοῦτω; Οὐχ ὀρθῶς, ὅτι οὐδὲ ἐν οἰκίᾳ ἀνδρὸς ἰδιώτου καὶ εὐτελοῦς ἀνάσχοιτό τις ἂν ἦν [262] ἐγκυλισθέντα βορβόρῳ παραδέξασθαι ἔνδον, ἀλλ' ἀπελαύνουσι καὶ διώκουσιν ἅπαντες, καὶ τὰς θύρας ἀποκλείουσι, καὶ φεύγουσι πόρρω; Εἰ δὲ ἀλογὸν ζῶον, καὶ ταῦτα ἐν βορβόρῳ τρεφόμενον, οὐχ ὑπομένουσιν ἄνθρωποι παραδέξασθαι οἴκοι μετὰ κηλίδος, πῶς εἰς τὰς οὐρανίους σκηνάς, ἐνθα τοσαύτη λαμπρότης, ἐνθα πάντα φαῖδρά, ἐνθα φῶς ἀπρόσιτον, ἐνθα ἀστραπῆς πάσης λαμπρότερον ἀπαντῶσι στίλβουσαι αἱ παρθένοι, πῶς δυνήσεται τις οὕτω ρυπῶν εἰσελθεῖν; Αἰ μὴ ἔχουσαι ἑλαῖον ἀπεκλείσθησαν τοῦ νυμφῶνος, καὶ πῶς ὑμεῖς προσδοκᾶτε ἐπιβῆσεσθαι τῶν ἀδύτων ἐκείνων; Καὶ γὰρ πολλῷ τοῦτο ἐκείνου χαλεπώτερον τὸ ἀμάρτημα. Οὐ γὰρ ἐστὶν, οὐκ ἐστὶν ἴσον σωματικῆς μὴ μεταδοῦναι τροφῆς, καὶ ψυχᾶς ἀπολέσαι πολλάς. Ἐκεῖναι μὲν γὰρ τοὺς πενομένους ἠδίκησαν οὐδέν· ἐπειδὴ δὲ τῶν ἑαυτῶν αὐτοῖς οὐ μετέδωκαν, οὐδὲ ἀπῆλλαξαν πενίας, ταῦτα ἔπαθον· σὺ δὲ καὶ ἠδίκησας καὶ ὤσας,

^α Savil. προτρέψεται.

^β Savil. ἀνελεῖν male.

^α Savil. καὶ ῥήματα καὶ βλέμματα καὶ ἐννοια.

^β Savil. μῶμος ἐκβάλλει, ὅταν.

gressu et aspectu et cohabitatione illorum esto : tunc te et mulieres obstupescunt, et viri omnes simul admirabuntur, utpote virginem sponso indivulse assidentem (1. Cor. 7. 35) : tunc non domestici solum, sed et gentiles et Judæi, et omne hominum probabit genus : atque adeo si gloriam amas, hanc vade viam, non aliam : tunc te non jam illius vel illius vocabunt, sed Christi : huic autem ornatus alius par a nullo tibi erit. An vero exigua sunt, quæso, quæ quotidie canuntur et in foro, et in domibus, et in aliis civitatibus? Puella isthæc formosa valde et adolescens, si voluisset, multos patronos sibi conciliare potuisset, sed noluit : imo maluit quævis sustinere ac pati, quam Christi amorem relinquere, et castitatis florem obscurare. Beata et bis et ter et sæpius. Quantis fruatur bonis, qualem accipiet coronam, quanta mercede donabitur, quæ cum ipsis incorporeis certat Virtutibus? Hæc et talia de hac omnes dicent, et ad emulationem suis filiabus proponent; et si quis admonere honeste viventem; et si quis corruptam ad modestiam reducere voluerit, hæc illi iterum omnes encomia in medium ferent : non hic autem solum, sed et quoties de virginitate fiat sermo : et sic omnes laudabunt, non solum qui caste vivunt, sed et illi qui studuere et omnia fecerunt ut ipsam obtinerent, ac deinde contempti et despecti fuerunt. Atque ista quidem tanta, et multo majore quam dictum est, fruatur gloria : quæ vero cohabitantes habet, omnia secus reperit. Et primo quidem quando ab aliquibus impuris accusatur virginitas, de utrisque habetur memoria in talibus conventibus; sed illa quidem aperit ora defensantium, ista autem accusantium. Postea quando corrigi aliquam et compositam reddi decet, hæc quidem ut pharmacum astringens, et quod putredinem repellere potest in medium affertur, et præceptoris os ornat : illa autem cum confusa stat, tametsi non adsit, erubescens et pudefacta. Necesse enim est ut occasione cujusque lapsæ hæc accusetur, et iterum confundatur; et ubi de re hac sermo fit, sicut illa beata, ita ista misera et calamitosa, et quidvis simile audietur. Et sicut illam non qui vident solum, sed et qui ignorant, et nullo beneficio affecti, celebrant et laudant : ita et hanc quotquot vel sciunt vel ignorant ipsam, et qui nihil mali ab ea sunt passi, affligunt et criminantur. Nam ii qui recte vivunt, non a notis solum, sed et ab ignotis, imo ab ipsis inimicis laudantur et admirationi sunt : qui autem corrupti et improbi, et ab amicis affliguntur. Et vero divinæ hoc providentiæ opus est, quod tantam nobis cum virtutibus cognationem, et tantam vitiorum abominationem indidit; ut illa quidem omnium calculo probetur, etiam eorum, qui illam non adeunt; malitia vero condemnetur et ab iis qui illam aversantur, et ab iis qui illam consecretantur. Unde clarum, quod ignavas illas non noti solum, sed et ignoti aversantur, et maxime omnium ii qui cohabitant. Nam etsi se dicant valde vos diligere et admirari, etsi gratiam habeant pro hac voluptate et pro donis vestris, at tamen odio iterum eritis conscientis

eorum, ubi parum resipuerint, et intellexerint, quo laqueo fuerint capti. Tantum est nequitia malum, ut ii, quos maxime omnium colitis, vos potissimum condemnaturi sint, quoniam et maxime omnium vestra sciunt in penitissima admissi, et secreta vestra omnia diffamant. Et quod oderint hinc manifestum est : sæpius voluerunt ab hac scabie et hoc morbo gravi liberari, impedit vero consuetudo, et voluptas quædam quæ inesse videtur; quandoquidem et illa liberari ægritudine optant quidem, eamque omnes qui illa laborant oderunt; at delectantur tamen dum ea laborant, ut in hoc casu contingit. Nam licet quis valde miser et calamitosus sit, non est tamen ita desperatus, nec ita suam cupit inquinari gloriam, ut velit in turpitudine vivere, et in ore omnium versari, maledictis incessi, rideri, opprobriis onerari, et spectaculum esse in foro commune, omniumque digitis monstrari per ignominiam. Enimvero non parva his insuavitas ab hujusmodi suspitione nascitur, quæ conscientiam assidue exagitat, et omni verme tenacius mentem intus depascitur. Si autem ubi hæc apud homines sequitur infamia, licet nihil palam proferant, sed intra se solum improbent, tantus oritur dolor : cum ad injuria affectum sponsum proficiscemur, cum occulta in medium adducentur, quando et corda revelabuntur, et sermo, et figura, et visus, et cogitatio (transeo enim quæ his turpiora) : quando igitur omnia simpliciter in orbe toto nuda apparebunt et aperta, quantam sustinebimus ignominiam, et supplicium, et vindictam? Tunc enim si non se sistat fulgens virtutibus anima, ut decet hujusmodi junctam sponso; si non omni labe, macula et ruga sit pura, peribit et extrema feret. Quod si quantalibet macula ejicere illam potest, quando multæ sordes sunt, et tantus scætor, et plurima ubique ulcera, quis eam eruet e supplicio et illa pœna? Nam si hic ita despecta et insuavis ejus est vita, ut omnes eam aversentur, et amici et inimici, quomodo poterit ad regia transcendere vestibula, tanta luti scæditate oblita? Non vides quod in domo viri privati et vilis nemo ferret porcum luto volutatum intus admitti, sed illum abigunt et persequuntur omnes, et januas claudunt, et fugant procul? Si autem brutum animal, in luto educatum, non ferunt homines intus excipi cum tali macula, quomodo in cælestia tabernacula, ubi tanta claritas, ubi omnia fulgida, ubi lux inaccessa, ubi fulgure omni fulgidiores occurrent virgines, poterit quis sic coinquinatus ingredi? Quæ non habebant oleum, a thalamo exclusæ sunt, et quomodo vos adyta illa ingredi expectatis? Etenim multo hoc illo gravius peccatum est. Non enim est par, corporalem cibum non impertire, et multas perdere animas. Illæ quidem pauperes nulla in re affecerant injuria, sed quia sua illis non impartitæ sunt, neque eorum inopiam leverunt, hæc passæ sunt : tu autem injuria affecisti, et expulisti, et non solum non profuisti, sed et maxime nocuisti. Quod si quæ nihil profuerunt, tantam dederunt pœnam, præsertim virginitate sincera manente : quæ non solum inutiles aliis, sed et plurimum si-

blipsis nocuerunt, necnon contubernalibus et iis, qui scandalizati sunt, et præ omnibus nomen sponsi contumelia affecerunt, qualem sustinebunt cruciatum? An nescitis qualem rem aggressæ, in quem agonem instructæ estis? quam prælii partem sortitæ? Apud ipsum belli ducem, imo apud ipsum habitatis regem, et militatis. Sicut igitur in bellis non unum locum exercitus omnis occupat, sed alii cornua agminis, alii medium, alii postrema, alii frontem phalangis ornant, alii autem ubi rex comparet ubique cum ipso apparent ac cum ipso currunt: sic quoque virginum chorus, si vere virginum chorus sit, nullum alium, nisi hunc ordinem sortitus est. Non sic ii qui aureas togas induti, et equis auro ornatis vecti, et aurea gemmisque distincta ferentes scuta, regis præsentiam declarare debent, ut virgo Christi. Nam illi quidem apud ipsum curram regium versantur; virgo autem regius quoque currus sit, sicut Cherubim, si vult, et adstat ipsi sicut Seraphim.

7. *Veræ virginis mores.*—Igitur cum in publicum prodit, oportet omnis philosophiæ specimen præ se ferat, et omnes in stuporem convertat, sicut angelus si nunc e caelo descenderet, et sicut ex cherubim aliquis si in terris appareret, omnes homines in se converteret: sic et virginem omnes qui vident, adducere in admirationem et stuporem suæ sanctimoniam oportet. Nam si dum incedit, quasi per desertum eat; quando autem sedet in ecclesia, profundissimo cum silentio; oculus ejus nullum videat prætereuntium, non mulierum, non virorum, sed solum sponsum ut præsentem et conspicuum: concedens autem iterum in domum, ei in precibus loquatur, et ejus solius vocem per Scripturas audiat: domi vero eum quem desiderat et amat, solum cogitet, sit quasi peregrina et advena, omniaque faciat quasi res præsentem nihil ad eam pertineant; et non solum masculorum fugiat aspectus, sed et conventum sæcularium mulierum, tantaque corpori suppeditet, quanta necesse est, et universa in animæ salutem impendat: quis non admiretur, quis non obstupescat, in muliebri natura vitam angelicam intuens? quis autem homo accedere, quis tangere audeat tam flagrantem animam? Eapropter omnes quidem ab ea abstinere, et sponte et inviti; omnes item in stuporem vertentur, utpote aurum fulgens et ignitum videntes. Nam et auri natura habet per se multum fulgoris; cum autem et ignem in se tenet, majore miraculo est et terribilior. Quod si hoc in corpore, quando idem in anima contingit aurea, non tunc hominibus solum, sed et angelis desiderabile erit hoc spectaculum. Quare ergo vestibus teipsam ornas, quæ ab hac flamma tantum habes ornatum? Etenim vestes non sunt datæ ut eis ornemur, sed ut nuditatis sceditatem occullemus, non ut talibus induamur, quæ nos majore turpitudini, quam ipsa nuditas, exponant. Idcirco et Adam induit Deus vestes pelliceas (*Gen. 3. 21*), similiter et ejus uxorem; quamvis si voluisset, pulchris eam potuisset induere vestibus; sed nobis antiquitus et per illas ostendit, quod non sit præsens tempus deliciarum, sed gemitus

et plañctus. Quod si ignominie est et condemnationis, et ex peccato venit ut amictu indigeas, quid reprehensionis materiam auges? an non satis casum nostrum indicat, quod vestibus egeamus? cur crimen exaggeras? cur indigentia ampliore accusationem auges? Oportebat enim ejulare et gemere, et corpus ipsum castigare, secundum Paulum (*1. Cor. 9. 27*): nos autem sedemus, et velamenta artificiose contextentes, sicut si quis tumores circa oculos habens ea cogatur obvelare, et hæc adhuc velamenta exornet. Propterea Helias, propterea Joannes simplicem habentes amictum et pelliceas tunicas, et vestibus e pilis induti, anhelabant et concupiscebant indumenta incorruptionis accipere. Tu autem scenicas mulieres præcellis vestium curiositate, quibus insidias adolescentibus elegantioribus pares. Non sic te indui et ornari vult sponsus, sed in anima tua omnem repositam suam esse gloriam jussit; tu autem illam negligis, ac lutum ac cinerem varie decoras, et amatores incontinentes illicis, et adulteros facis pene omnes qui te vident. Et quod multum hinc ignem congeras, nec te puto inficias ire; quod autem inde ignominia et probra sequantur, id ex amatoribus tuis ostendam. Nam cum ea quæ animam ornat, Deum suæ pulchritudinis habeat amatorem, tu vero homines, imo non homines, sed porcos et canes, et si quid magis est rationis expers: quis ita est insipiens, ut te ornatiorem illis putet, quarum desiderio Deus ducitur ob internam formositatem? Atque adeo, quanto curiositati plus vacas, tanto abominabilior facta es: et Deum quidem a te avertis, hos autem illicis, hincque tanto magis scæda ac turpis appares. Nam quomodo non turpis, si Deum allicere non potes? Quod si quæ se ornat, adeo ingrata; quæ cohabitantem habet, cogita quantum conciliet sibi odium.

8. Sed si videtur, non cohabitationem dicamus solum, sed ipsam aperiamus palam, ut magis scæda videatur. Nam quoniam non timent oculum soporis nescium, sed oculi hominum timor eorum; age et ipsas hac consolatione privemus, quæ occulta et tecta parietibus sunt in medium afferentes; aperiamus januam iis qui videre ea volunt, a lecto ipsos primur excitantes; imo si videtur, primum exquiramus quæ domi contingunt, et ponamus parietibus ipsos separari et in cubiculis variis dormire. Non enim puto aliquem, etsi valde sceditati sit obnoxius, ita seipsum traduci velle, ut in uno dormiat cubiculo. Sicut igitur disjuncti parietibus: et quid hoc fuerit? Non enim sufficit ut a suspitione liberentur. Verum nunc de suspitione nihil, licet ancillæ plurimæ ei cohabitent; aliam autem turpitudinem jam exquiramus. Evenit enim cum per idem tempus surgunt, non ob pervigilia (nihil enim pius ab his animabus expectandum), ut transeant ad se invicem jacentes, et compellent nocte: quo quid esse queat turpius? Quod si contingat repente et cohabitantem ¹ ægrotare, neque parietum hic postea aliqua utilitas, sed exurgens præ aliis ad virginem jacentem ingreditur, infirmitatem

² sic Savil. In Morel. hæc vox deest.

καὶ οὐ μόνον οὐδὲν ὠνησας, ἀλλὰ καὶ τὰ μέγιστα κατέβλαψας. Εἰ δὲ αἱ μὴ ὠφελήσασαι τοσαύτην ἔδωκαν δίκην, καὶ ταῦτα τῆς παρθενίας ἀκεραίου μενούσης· αἱ πρὸς τῷ μηδὲν ὠφελῆσαι καὶ τὰ μέγιστα ἀδικήσασαι αὐτάς, καὶ τοὺς συνοικοῦντας, καὶ τοὺς σκανδαλισθέντας, καὶ πρὸ τούτων τὸ τοῦ Νυμφίου καθυβρίσασαι ὄνομα, ποίαν ὑποστήσονται τιμωρίαν; Ἄρα ἴστε, οἷον μεταχειρίζεσθε πρᾶγμα, πρὸς οἷον ἀγῶνα ἀπεδύσασθε, ποῖον ἐλάχετε πολέμου μέρος, οἷαν ἐκληρώθητε τοῦ στρατοῦ τάξιν; Παρ' αὐτὸν τὸν τοῦ πολέμου στρατηγὸν, μᾶλλον δὲ παρ' αὐτὸν ἐσκήνωσθε τὸν βασιλέα, καὶ στρατεύεσθε. Καθάπερ οὖν ἐν τοῖς πολέμοις τὸ στρατόπεδον ἅπαν οὐχ ἓνα τόπον ἀπολαμβάνει, ἀλλ' οἱ μὲν τὰ κέρατα ἔχουσι τῆς παρατάξεως, οἱ δὲ τὰ μέσα, καὶ οἱ μὲν τὰ ὀπίσω, οἱ δὲ τὸ μέτωπον κατακοσμοῦσι τῆς φάλαγγος, ἄλλοι δὲ οὐπὲρ ἂν ὁ βασιλεὺς φαίνεται, πανταχοῦ μετ' αὐτοῦ φαίνονται καὶ συμπαραθέουσιν· οὕτω δὲ καὶ ὁ τῶν παρθένων χορὸς, ὅταν παρθένων ἢ χορὸς, οὐδεμίαν ἄλλην ἀλλ' ἢ ταύτην τὴν τάξιν εἴληχεν. Οὐχ οὕτω; οἱ τὰ χρυσᾶ φοροῦντες ἱμάτια, καὶ ἐφ' ἵππων χρυσοφορούντων φερόμενοι, καὶ ἀσπίδας βαστάζοντες χρυσᾶς καὶ λιθοκολλήτους, τοῦ βασιλέως τὴν παρουσίαν ἐμφαίνειν ὀφείλουσιν, ὡς ἡ παρθένος τὴν τοῦ Χριστοῦ. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ παρ' αὐτὸ φαίνονται τοῦ βασιλέως τὸ ὄχημα τὸ βασιλικὸν, αὕτη δὲ καὶ ὄχημα γίνεται βασιλικὸν, καθάπερ τὰ χερουβίμ, ἂν ἐθέλη, καὶ παρέστηκεν αὐτῷ καθάπερ τὰ σεραφίμ.

ζ'. Δεῖ τοίνυν αὐτὴν εἰς ἀγορὰν ἐμβάλλουσαν, ὡς περ ἀγαλμα φιλοσοφίας ἀπάσης φαίνεσθαι, καὶ πάντα ἐκπλήττειν, ὡς ἄγγελον ἐξ οὐρανοῦ καταβάντα νῦν· καὶ ὡσανεὶ τῶν χερουβίμ αὐτῶν ἐν ἐπὶ τῆς γῆς ἐφάνη, πάντας ἀνθρώπους ἐπέστρεψε πρὸς ἑαυτὸ, οὕτω καὶ τὴν παρθένον τοὺς ὀρῶντας ἅπαντας εἰς θαῦμα καὶ ἐκπληξίν τῆς ἀγιωσύνης αὐτῆς ἐμβάλλειν δεῖ. Ὅταν γὰρ βαδίζῃ μὲν ὡς περ δι' ἐρημίας, καθέζεται δὲ ἐν ἐκκλησίᾳ μετὰ σιγῆς βαθυτάτης, τὸ δὲ ὄμμα μηδένα τῶν παρόντων ὀρᾷ, μὴ γυναικῶν, μὴ ἀνδρῶν, ἀλλ' ἢ τὸν Νυμφίον μόνον, ὡς περ παρόντα καὶ φαινόμενον· ἂν χωρῆ δὲ οἴκαδε, πάλιν τούτῳ διαλεχθεῖσα ἐν εὐχαῖς, καὶ τῆς αὐτοῦ μόνης ἀκούσασα φωνῆς διὰ τῶν Γραφῶν γενομένη δὲ ἐπὶ τῆς οἰκίας, τὸν ποθοῦμενον ἀναλογίζεται [265] μόνον, κἂν ξένη καὶ πάροικος ἢ καὶ παρεπίδημος, καὶ πάντα ποιῆ, ὡς εἰκὸς τὴν ξένην τῶν ἐνταῦθα πραγμάτων, καὶ μὴ μόνον ἀρρένων ὕφεις φεύγη, ἀλλὰ καὶ γυναικῶν συνουσίαν τῶν βιωτικωτέρων, καὶ τοσαῦτα τῷ σώματι διακονῆται, ὅσα ἀνάγκη μόνον, τὸ δὲ πᾶν εἰς τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν ἀναλίσκη. τίς οὐ θαυμάσεται; τίς οὐκ ἐκστήσεται, ἐν γυναικεῖα φύσει πολιτείαν ἀγγελικὴν ὀρῶν; τίς δὲ ὄλωσ τολμήσειε προσελθεῖν; τίς δὲ ἄψασθαι ἔλοιτο πεπυρωμένης ψυχῆς ἀνθρωπος ὢν; Διὰ δὲ τοῦτο πάντες μὲν ἀποστήσονται ἐκόντες καὶ ἄκοντες, πάντες δὲ ἐκπλαθήσονται, ἅτε χρυσίον πεπυρωμένον καὶ ἀποστίλθον ὀρῶντες. Ἐχει μὲν γὰρ καὶ αὕτη ἡ τοῦ χρυσοῦ φύσις πολλὴν τὴν λαμπηδόνα· ὅταν δὲ καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ πυρὸς προσλάβῃ, μείζον τὸ θαῦμα γίνεται καὶ φοβερώτερον. Εἰ δὲ ἐπὶ σώματος τοῦτο, ὅταν ἐπὶ χρυσοῦ τοῦτο συμβαίνει ψυχῆς, οὐκέτι ἀνθρώποις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀγγέλοις ποθεινὸν ἔσται θέαμα. Τί τοίνυν κοσμεῖς σεαυτὴν ἱματίοις, τὸν ἀπὸ τῆς φλογὸς ταύτης ἔχουσα κόσμον; Καὶ γὰρ τὰ ἱμάτια οὐχ ἵνα καλλωπιζώμεθα δέδοται, ἀλλ' ἵνα τὴν ἀπὸ τῆς γυμνότητος αἰσχύνην κρύπτωμεν· οὐχ ἵνα τοιαῦτα ἐνδύωμεθα, ἃ τῶν γυμνῶν μᾶλλον ἡμᾶς κατασιχῶναι δυνήσεται. Διὰ τοῦτο καὶ τὸν Ἄδᾶμ χιτῶνας δερμα-

^a Savil. ὅπουπερ ἂν.

τίνοὺς ἐνέδυσεν ὁ Θεὸς, καὶ τὴν ἐκεῖνου γυναῖκα. καίτοι γε ἐνῆν, εἶπερ ἠθούλετο, καλὰ περιθεῖναι ἱμάτια· ἀλλ' ἀνωθεν ἡμῖν καὶ δι' ἐκείνων δείκνυσιν ὅτι οὐ τρυφῆς ὁ παρῶν καιρὸς, ἀλλὰ τοῦ στένειν καὶ κόπτεσθαι. Εἰ δὲ αὐτὸ τὸ δεηθῆναι περιβολῆς αἰσχύνη καὶ κατάγνωσις καὶ ἐξ ἁμαρτίας γέγονε, τί τῆς κατηγορίας ἐπιτείνεις τὸ αἰνίγμα; μὴ γὰρ οὐκ ἀρκεῖ δεῖξαι τὴν κατάπτωσιν ἡμῶν αὐτὸ τὸ δεηθῆναι σκέπτῃς; τί μείζονα ποιεῖς τὴν διαβολὴν; τί τὴν κατηγορίαν αὖξεις, ἐπιτείνουσα τὴν χρεῖαν; Δέον γὰρ ὀδύρεσθαι καὶ στένειν, καὶ τὸ σῶμα αὐτὸ ἀποθέσθαι κατὰ τὸν Παῦλον· ἡμεῖς δὲ καθήμεθα περὶ τὰ σκεπάσματα αὐτοῦ φιλοτεχνοῦντες, ὡς περ ἂν εἴ τις οἰδήματα περὶ τὴν ὄψιν ἔχων, καὶ εἰς ἀνάγκην τοῦ σκέπειν αὐτὰ καταστάς, ἔτι καὶ καλλωπίζοι τὰ καλύμματα ταῦτα. Διὰ τοῦτο Ἡλίας, διὰ τοῦτο Ἰωάννης ἀπλῆν εἶχον ἐσθήτα, δερματίνοὺς χιτῶνας καὶ ἱμάτια τρίχινα περιβαλλόμενοι· ἠπειγόντο γὰρ καὶ ἐπεθύμουν τὸ ἐνδυμα τῆς ἀφθαρσίας λαβεῖν. Σὺ δὲ καὶ τὰς ἐν σκηνῇ παρατρέχεις γυναῖκας τῇ τῶν ἱματίων περιεργίᾳ, δι' ἐκείνων τοῖς ἀνεπτρωμένοις τῶν νέων τιθεῖσα τὰς μηχανάς. Οὐχ οὕτω σε κοσμεῖσθαι καὶ καλλωπίζεσθαι βούλεται ὁ Νυμφίος, ἀλλ' ἐν τῇ ψυχῇ σου πᾶσαν ἀποκείσθαι αὐτοῦ τὴν δόξαν ἐκέλευσε· σὺ δὲ ἐκείνης μὲν ἀμελοῦσα, τὸν πηλὸν καὶ τὴν τέφραν κατακοσμεῖς ποικίλως, καὶ ἐραστὰς ἔλκεις ἀκολάστους, καὶ μοιχοὺς ἐργάζῃ τοὺς ὀρῶντας, ὡς εἶπειν, ἅπαντας. Καὶ ὅτι μὲν πολὺ συνάγεις ἐντεῦθεν τὸ πῦρ, οὐδὲ αὐτὴν οἶμαί σε ἀντερεῖν· ὅτι δὲ καὶ ἀδοξία καὶ ὄνειδος ἐντεῦθεν ἔψεται, καὶ τοῦτο πειράσομαι ποιῆσαι φανερὸν ἀπ' αὐτῶν τῶν ἐραστῶν. Ὅταν γὰρ ἡ μὲν τὴν ψυχὴν καλλωπίζουσα τὸν Θεὸν ἔχη τοῦ κάλλους ἐραστὴν, σὺ δὲ ἀνθρώπους, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἀνθρώπους, ἀλλὰ χοίρους καὶ κύνας, καὶ εἴ τι τούτων ἀλογώτερον, τίς οὕτως ἀνόητος, ὡς σὲ μᾶλλον ἐκείνης κεκοσμηθῆσαι φάναι τῆς τὸν Θεὸν εἰς ἐπιθυμίαν ἀγούσης τῆς εὐμορφίας τῆς ἔνδον; Ὡστε ὅσω ἂν ἐπιτείνῃς τὴν περιεργίαν, τοσοῦτω γέγονας βδελυκτὴ, τὸν μὲν Θεὸν [264] ἀποτρέπουσα, τούτους δὲ ἐφελκόμενη, καὶ ταύτη μείζονως αἰσχροτέρα φαινομένη καὶ δυσειδής. Πῶς γὰρ οὐ δυσειδής ἢ μὴ δυναμένη τὸν Θεὸν ἐπισπάσασθαι; Εἰ δὲ ἡ καλλωπιζομένη οὕτως ἀηδής, ἢ καὶ συνοικοῦντα ἔχουσα ἐννόησον ὅσον ἐπιτείνει τὸ μῖσος.

η'. Ἄλλ', εἰδοκεῖ, μὴ τὴν συνοίχησιν εἶπωμεν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀναπτύξωμεν αὐτὴν, ὡστε αἰσχροτέραν φανῆναι. Ἐπειδὴ γὰρ οὐ δεδοίκασι τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν, ἀλλ' οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ἀνθρώπων, τοῦτο φόβος αὐτοῖς, φέρε καὶ ταύτης αὐτοὺς ἀποστερήσωμεν τῆς παραμυθίας, ἃ κρύπτουσι τοῖχοι καὶ συσκιάζουσι, ταῦτα εἰς μέσον ἀγαγόντες, καὶ τὰς θύρας ἀναπετάσαντες τοῖς βουλομένοις ὀρᾶν, ἀπὸ τῆς εὐνῆς αὐτοὺς πρῶτον ἐγείραντες· μᾶλλον δὲ, εἰ δοκεῖ, τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν ἐξετάσωμεν πρῶτον, καὶ δῶμεν τοῖχοις αὐτοὺς διείργεσθαι καὶ οἰκήμασι καθεύδοντας· οὐδὲ γὰρ οἶμαί τινα, κἂν σφόδρα ἀσχημονεῖν ἔλοιτο, μέχρι τοσοῦτου παραδειγματίζειν ἑαυτὸν, ὡς καὶ ἐν ἐνὶ καθεῦδειν οἰκήματι. Ἔστωσαν τοίνυν διηρημένοι τοῖς τοῖχοις· καὶ τί τοῦτο; οὐ γὰρ ἱκανὸν ἀπαλλάξαι ὑποψίας αὐτοῦς· πλὴν ἀλλὰ μηδὲν περὶ ὑποψίας νῦν, μηδὲ ἐὰν μυρία παιδίσκει συνοικῶσιν αὐτῷ· τὴν δὲ ἄλλην ἀσχημοσύνην ἐξετάσωμεν τέως. Συμβαίνει γὰρ κατὰ ταυτὸν ἀναστάντας, οὐ παννυχίδων ἔνεκεν (οὐδὲν γὰρ ἀπὸ τῶν τοιούτων ψυχῶν εὐλαβὲς ἂν ποτε γένοιτο), καὶ διοδεύειν ἀλλήλους κειμένους, καὶ προσφθέγγεσθαι νύκτωρ· οὐ τί γένοιτ' ἂν αἰσχροτέρον; Εἰ δὲ συμβαίῃ καὶ ἀρρώστῆσαι ἄφνω τὴν συνοικ-

κοῦσαν^a, οὐδὲ τοίχων ἐνταῦθα ὄφελος λοιπὸν, ἀλλὰ διαναστάς πρὸ τῶν ἄλλων ἐπεισέρχεται κειμένη τῇ παρθένῳ, τὴν ἀβρωστίαν ἔχων ἀπολογία, καὶ τῶν θεραπευιῶν πολλάκις ὀκνηρότερον διακειμένων, καὶ παρακάθηται, καὶ τὰ ἄλλα ἐπιμελεῖται, ἃ γυναῖκας μόνον πολλάκις θέμις διακονεῖν, καὶ οὔτε ἐκείνη αἰσχύνεται, ἀλλὰ καὶ ἐγκαλλωπίζεται, οὔτε οὗτος ἐρυθριᾷ, ἀλλὰ καὶ χαίρει μειζόνως, καὶ τοσοῦτῳ μᾶλλον, ὅσῳ τὴν δουλείαν αἰσχρότερον ἐπιδείκνυται· καὶ ἡ ἀποστολικὴ ῥῆσις ἐκείνη ἡ λέγουσα ὅτι, *Ἡ δύξα ἐν τῇ αἰσχύρῃ αὐτῶν*, διὰ τῶν ἔργων δείκνυται τότε. Ὅταν δὲ καὶ αἱ θεραπαινίδες διαναστώσι, χεῖρων ἢ αἰσχύνῃ· καὶ γὰρ ἀκατακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ, καὶ μονοχίτωνες, καὶ γυμναῖς ταῖς χερσίν, ἅτε τεθορυβημένοι καὶ ἐν νυκτὶ διανιστάμενοι, διατρέχουσι παρόντος ἐκείνου, μᾶλλον δὲ ἐν μέσῳ στρεφόμενου καὶ συνδιαθέοντος, ἅπαντα ἀναγκάζονται πληροῦν· οὐ τί γένοιτο ἂν αἰσχρότερον; Εἰ δὲ καὶ μαῖα παραγένοντο, οὐδ' οὔτως ἐπαισχύνεται, ἀλλὰ καὶ κορῶν ἀλλοτρίων ἐπιουσῶν ἐναθρύνεται. Εἰς ἐν γὰρ ὄρα μόνον, ὅπως ἐπιδείξαιτο τῇ ἀβρωστούσῃ τὴν ἐχυτοῦ διακονίαν, οὐκ εἰδῶς ὅτι ὅσῳ ἂν ἐπιδείξῃται, τοσοῦτῳ μᾶλλον καὶ αὐτὴν κάκεινον καταισχύνει. Καὶ τί θυμαστὸν εἰ παραγενομένην μὴ ἐρυθριᾷ; πολλάκις γὰρ καὶ μέσῳ νυκτῶν οὐκ ὀκνοῦσι, θεραπαινίδων εὐτελεστέρων ἔργον ποιοῦντες, ἐπ' αὐτὴν τὴν μαῖαν δραμεῖν· ὅταν δὲ παραγένῃται, νῦν μὲν αὐτὸν ἐκβάλλουσι καὶ ἄκοντα, κἂν λίαν ἀναίσχυντος ἦ, νῦν δὲ ἐπιτρέπουσιν^b εἰσελθεῖν καὶ παρακαθίσει· καίτοι τί ἂν τις, κἂν μυρία ἐπιτηδεύσῃ ὥστε καταισχύσει αὐτὸν, τοιοῦτον ποιήσῃ ἂν, οἷον αὐτὸς κατασκευάζει ἑαυτῷ; Ὅταν δὲ ἡμέρα γένηται, καὶ τῆς εὐνῆς ἀμφοτέρους ἐξανίστασθαι δεῖ, [265] φυλακαὶ καὶ παρατηρήσεις. Οὔτε γὰρ προσελθεῖν εἰς τὸ ἐξώτερον δωμάτιον ἀδεῶς αὐτὴ δύναται· ἂν· πολλάκις δὲ προσελθοῦσα, ἴσως καὶ γυμνῷ τῷ σώματι προσπεσοῦσα τοῦ ἀνδρός· κάκεινος αὐτὸ τοῦτο ὑφορώμενος νῦν μὲν προαγγεῖλας εἰσήλθε, νῦν δὲ ἀφυλάκτως, καὶ πολὺν ὠφλησε γέλωτα· πλεον γὰρ οὐδὲν εἰπεῖν βούλομαι. Ταῦτα δὲ, εἰ καὶ μικρά, μεγάλους ἀνθρακας ἀσελγείας τίχτειν εἴωθε. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῆς οἰκίας, καὶ πλείονα τούτων· ὅταν δὲ εἰς ἀγορὰν ἐμβαλῶν ἐπανιέναι μέλλῃ, μειζῶν ἢ ἀσχημοσύνη πάλιν, ἅτε γὰρ εἰς ἰδίαν εἰσιῶν οἰκίαν, καὶ οὐκ ἀναγκαζόμενος παραγγεῖλαι, παρακαθημένας εὐρῶν γυναῖκας κατήσχυνεν ἐκείνην· καὶ αὐτὴ δὲ τὸ αὐτὸ πέπονθε πολλάκις. Καὶ γυναῖκας μὲν γυνὴ δέξασθαι αἰσχρὸν εἶναι νενόμικε, καὶ ἀνδρας ὁ ἀνήρ· ἀλλήλοις δὲ συνοικεῖν οὐ παραιτοῦνται, παραιτούμενοι ἀλλήλων τοὺς ὀμοφύλους ξενίσαι. Τί τούτου χεῖρον γένοιτο· ἂν; Ἔστι δὲ ὅτε αὐτὸν καὶ γυναικὶ εὐρον παρακαθήμενον μηρυμμένη, ἢ καὶ ἡλακάτην ἐχούσῃ. Τί ἂν τις εἴποι τὰς ὕβρεις, τὰς μάχας τὰς καθημερινάς; κἂν γὰρ πολλὴ ἢ φιλία ἦ, καὶ ταῦτα συμβαίνειν εἰκός. Ἦκουσα δὲ ἔγωγε τινῶν, ὅτι καὶ ζήλοστυπίας ὑπομένουσιν· ἐνθα γὰρ μὴ ἦ ἀγάπη πνευματικὴ, ἀνάγκη καὶ τοῦτο γίνεσθαι. Ἐντεῦθεν τὰ πτώματα τὰ συνεχῆ, ἐντεῦθεν αἱ διαφθοραὶ, ἐντεῦθεν ἀνελεύθεροι καὶ ἀναίσχυντοι γίνονται αἱ παρθένοι, κἂν μὴ διαφθαρήσῃ τὸ σῶμα, τὸ ἦθος διαφθειρόμενοι. Ὅταν γὰρ μετὰ παρρησίας μάθῃ διαλέγεσθαι ἀνδρὶ, καὶ συγκαθέζεσθαι, καὶ ἀντιβλέπειν, καὶ γελᾶν παρόντος, καὶ πολλὰ ἕτερα ἀσχημονεῖν, καὶ μηδὲν ἡγεῖται τοῦτο εἶναι δεινὸν, ἀναιρεῖται τὸ καταπέτασμα τῆς παρθενίας, καὶ πα-

τεῖται τὸ ἄνθος. Ἐντεῦθεν οὐδὲν ὀκνοῦσιν, οὐδὲ παραιτοῦνται, ἀλλὰ καὶ πρόβολοι καὶ προμνήστριαί γίνονται γάμου, καὶ γίνονται κάπηλοι πραγμάτων ἑτέρων, καὶ βουλομένας χηρεῦειν πολλὰς κωλύουσι, νομίζουσαι τῶν οἰκείων κακῶν ἀπολογία εὐρηκεῖν ταύτην· ἐντεῦθεν εὐκαταφρόνητοι πᾶσιν εἰσιν, ἐντεῦθεν καὶ αὐταὶ αἱ γεγαμημένοι^c αὐτὰς οὐκ ἐπαισχύνονται, ἅτε ἄμεινον αὐτῶν πράττουσαι πανταχοῦ. Πολλῷ γὰρ βέλτιον ἐνὶ καὶ δευτέρῳ συνάπτεσθαι γάμῳ, ἢ τοιαῦτα ἀσχημονεῖν, καὶ προαγωγῶν καὶ μαστροπῶν ὑπόνοιαν λαμβάνειν παρὰ πᾶσιν, ὅτι τῶν ἡδέων ἀποστᾶσα τοῦ γάμου τοῖς φορτικοῖς ἑαυτὴν ὑποβάλλει τοῦ γάμου. Τί γὰρ φορτικώτερον ἢ ἀνδρα ἔχειν καὶ τὰ ἐκείνου μεριμνᾶν; Ἀπῆλλαξέ σε τῆς ἐπαχθείας ταύτης ὁ Θεός· τὸ, *Πρὸς τὸν ἀνδρα σου ἢ ἀποστροφή σου, καὶ αὐτὸς σου κυριεύσει*, λέλυται σοι διὰ τῆς παρθενίας· τί πάλιν ἐπισπᾶσαι τὴν δουλείαν; Ἐλευθέραν σε ἐποίησεν ὁ Χριστὸς, σὺ δὲ σαυτῇ ῥάπτεις πράγματα· ἀμερίμνόν σε ἐποίησε, σὺ δὲ ἐπινοεῖς φροντίδας.

θ'. Ἀλλὰ γὰρ ἐπειδὴ μερίμνης ἐμνημόνευσα, εὐκαίρω με ταῦτα λέγοντα εἰσήλθε τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο ῥῆμα. Εἰ γὰρ τὸ συνοικεῖν ἀνδράσι γυναῖκας, καὶ γυναῖξιν ἀνδρας, τοῦτο ὑπετέμνετο φροντίδας, οὐκ ἂν ἐπὶ ἐγκράτειαν παρακαλῶν ὁ Παῦλος εἶπε, *Θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι*, ὡς καὶ ταύτη προτρέπων ἡμᾶς. Τί γὰρ βούλεσθε; φησὶν· ἀνάπαυσιν, καὶ ἐλευθερίαν; Εἶτα οὐχ ὄρατε τὸ ἐναντίον ἐκβαλόνον^d, δουλείαν καὶ μόχθους καὶ ταλαιπωρίας πολλὰς [266] ἀπὸ τοῦ συνοικεῖν ἀνδράσι; Πολλὰ γοῦν πολλάκις ἀποδαλοῦσαι τοὺς ἀνδρας διὰ τοῦτο οὐκ ἐγήμαντο πάλιν, ἵνα μὴ ὑπὸ ζυγὸν δουλείας πάλιν ὦσιν. Ὅλως δὲ εἰ πενία συζῆς, καὶ πανταχόθεν ἀπροστάτευτος εἶ, ἀρετὴν ἐπίδειξαι βίου, καὶ πρὸς ἀνδρα μὲν μηδὲν ἔχε κοινόν, ἀνάμιξον δὲ σαυτὴν γυναῖξιν εὐσχημόνως βεβιωκυῖαις, καὶ οὔτε ἀπολείς σου τὸν στέφανον, καὶ ἀδείας ἀπολαύσεις πάσης. Εἰ δὲ δυσπόριστον εἶναι τοῦτο νομίζεις, ζήτησον σπουδαίως, καὶ πάντοις εὐρήσεις· μᾶλλον δὲ οὐδὲ ζητεῖν ἀνάγκη. Ὡσπερ γὰρ τῷ φωτὶ προστρέχομεν ἅπαντες, οὔτως ἐὰν λάμψωσί σου τῆς πολιτείας· αἱ ἀκτίνες, πᾶσαι ἐπιδραμοῦνται, ἀγαπῶσαι ἐκάστη διακόνου σοι τάξιν ἐπέχειν, καὶ τῆς ἰδίας οἰκίας ἀσφάλειάν σε ἡγήσεται εἶναι, καὶ κόσμον τοῦ βίου, καὶ στέφανον τῆς ζωῆς κατὰ τὸν τοῦ Χριστοῦ λόγον. *Ζητεῖτε γὰρ, φησὶ, τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν*. Νυνὶ δὲ καὶ τοῦ τῶν βιωτικῶν ἐκπίπτειν ἡμεῖς αἴτιοι, τῶν οὐρανίων ἀμελοῦντες πραγμάτων. Ἡμᾶς δὲ ὅταν εἴπω, οὐκ ἀνδρας λέγω μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς, καὶ ὑμᾶς μᾶλλον ἢ ἀνδρας. Ἐπεὶ καὶ παρὰ τὴν ἀρχὴν διὰ τοῦτο χαλεπωτέραν ἐδέξατο τιμωρίαν ἢ γυνή, ἐπειδὴ καὶ τὸ πλεον τῆς ἀπάτης εἰσήνεγκε· διὸ καὶ τὴν ἀπατήσαντα τοῦ ἀπατηθέντος μᾶλλον ἐκόλασεν ὁ Θεός· ὁ καὶ νῦν ἔσται, ἂν μὴ βουλευθῆτε διορθώσασθαι, καὶ πρὸς τὴν οἰκίαν ἐπανελθεῖν εὐγένειαν. Διὰ γὰρ τοι τοῦτο καὶ ἡ γυνὴ τότε ἐγκαλουμένη, ὅτι τῷ ἀνδρὶ ἔδωκεν ἐκ τοῦ καρποῦ, οὐκ ἐτόλμησεν εἰπεῖν, ὅτι ἐχρῆν μὲν αὐτὸν ἀνδρα ὄντα μὴ πεισθῆναι, μηδὲ ἀπατηθῆναι, ἀλλὰ ταύτην μὲν ὡς οὐδὲν οἶσαν ἀπολογία ἐσίγησεν, ἐφ' ἑτέραν δὲ ἦλθεν, ἀσθενῆ μὲν καὶ αὐτὴν, πλὴν ἀλλ' ὅμως παρὰ ταύτην μᾶλλον ἔχουσαν λόγον. Ὅθεν δῆλον, ὅτι μᾶλλον τοῖς ἡπατημένοις ἔξεστι προβάλλεσθαι τοὺς ἀπατεῶνας, ἢ ἐκεῖνοις τοὺς ἡπατημένους. Ἢ πόρνη καλεῖ τὸν ὑβρίζοντα

^a Sle Savil. In Morel. τὴν συνοικοῦσαν deest.

^b Savil. ἐπέτρεπε et supra ἐξέβαλε.

^c Savil. αἱ γεγαμημένοι αὐταῖς ἐπαισχύνονται, e quo γεγαμημένοι: receperunt, pro γεγαμηκυῖαι. Edit.

^d Savil. ἐκβαλόνον Morel. ἐκβαλόνον.

prætexens, et ancillis sæpe tardius paratis, et assidet et alia curat quæ mulierem quandoque solam vix ministrare fas est; neque pudet illam, sed gloriam putat, neque ipse erubescit, sed magis gaudet, et tanto magis quanto foediorum servitutem præ se fert. Apostolicum illud verbum quod dicit, *Gloria in confusione ipsorum* (*Philipp. 3. 19*), tunc re ipsa monstratur. Ubi autem et ancillæ surrexerint, major turpitudine; nam et aperto capite, et una tunica, et nudis manibus utpote turbatæ, et in nocte surgentes discurrunt illo præsentem, imo in medio versante et simul currente, omnia coguntur implere: quo quid fieri possit foedius? Quod si et obstetrix adsit, neque sic pudefit, sed et aliis virginibus ingredientibus hoc sibi gloriosum existimat. Unum enim solum spectat, quomodo monstret ægrotanti suum ministerium, ignorans quod quo magis ostendit, eo magis et seipsum et illam dehonestat. Et quid mirum, si præsentem non erubescat? Sæpe enim mediis noctibus vilium ancillarum opus facturus ad ipsam obstetricem currere non gravatur. Quando autem adest, nunc quidem ipsum ejiciunt vel invitum, licet valde impudens sit; nunc autem permittunt, ut iterum ingrediatur et assideat: quamvis quidnam facere quispiam possit ad illum pudore afficiendum, etiamsi millia conetur, iis simile quæ ipse sibi facit? Ubi autem dies illuxit, et utrosque e lecto surgere oportet, custodiæ et observationes sunt: neque enim ad exteriorem domunculam progredi sine timore possit: sæpe autem progressa, fortasse et in virum nudum incidit. Ille vero hoc ipsum suspicans, modo id monens ingreditur, modo incautus deprehenditur, ac multo risu dignus est; nihil enim amplius dicere volo. Hæc autem quamvis parva, tamen magnæ libidinis carbones accendere consueverunt. Et hæc quidem domi, et majora his: quando autem in publicum iverit rediturus, iterum major turpitudine. In domum suam ingressus, et dum non cogitur prænuntiare, inventis mulieribus assidentibus illam pudefacit, et ipsa sæpe ita afficitur, turpeque censet si mulier mulieres excipiat, et ille si vir viros: mutuam autem contubernium non recusant, cavent autem ne suos contribules hospitio excipiant: quo quid deterius fieri possit? Accidit interdum, ut ipsum mulieres inveniant assidentem agglomeranti vel colum tenenti. Quid opus est dicere jurgia et quotidianas lites? Nam etiam si multa amicitia sit, hæc quoque contingere est verisimile. Audivi autem et de aliquibus quod zelotypi sunt. Nam ubi non est dilectio spiritualis, et hoc necesse est fieri: inde et varii casus, inde corruptiones, inde virgines redduntur impudentes et illiberales; etsi corpore non corrumpantur, moribus tamen. Quando enim discit libere loqui viro, considerare, in eum obtueri, et ridere, et multa alia foeda agere, neque hoc grave aliquid esse putat, tollitur virginitatis velum, et flos conculcatur. Inde vero nihil agere dubitant, nihil deprecantur, sed et internuntia nuptiarum fiunt, et institoriam aliorum negotiorum obeunt, multasque volentes esse viduas prohibent, putantes se suorum

malorum defensionem invenisse: inde omnibus despicabiles sunt, inde et nuptiæ ipsarum causa non erubescunt, utpote in omnibus melius agentes. Multo enim melius unum et alterum inire conjugium, quam hæc iocunda agere, et lenonum suspicionem apud omnes subire, quod a suavitate nuptiarum se abstrahant, et oneribus nuptiarum se subdant. Quid enim onerosius quam virum habere, et sollicitam esse de iis quæ illius sunt? Exoneravit te ab hac molestia Deus *Ad virum tuum conversio tua, et ipse tui dominabitur* (*Gen. 3. 16*), soluta es per virginitatem: quid iterum te servituti subicis? Liberam te effecit Christus, tu autem tibi ipsi nectis negotia: ab omni sollicitudine liberam te fecit, tu autem curas excogitas.

9. Sed quoniam sollicitudinis mentio incidit, tempestive hæc dicenti succurrit apostolicum illud. Nam si cohabitare viris mulieres et mulieribus viros curas tolleret, ad continentiam adhortando Paulus non dixisset: *Volo autem vos sine sollicitudine esse* (*1. Cor. 7. 32*), ut, et hæc ratione nos admoneret. Quid enim vultis? ait: Quietem et libertatem? Deinde non videtis contrarium evenire, servitutem et labores et miseras multas, dum viris cohabitatur? Multæ igitur sæpe amissis viris ob hoc non iterum nubunt, ne sub iugo servitutis iterum sint. Prorsus autem si in paupertate vivis et omni patrocinio cares, virtutem vitæ ostende, et cum viro nihil habe commune: conjunge te mulieribus quæ honeste vixerunt, et neque tuam coronam disperdes, et omni perfrueris securitate. Quod si hoc difficile esse putas, quære diligenter, et omnino invenies; imo non necessarium est quærere. Nam sicut ad lucem occurrimus omnes, sic, si refulgebunt radii vitæ tuæ, omnes accurrent te diligentes, unaquæque tibi munere fungeretur ministræ, et te domus suæ securitatem putabit esse, et ornatum vitæ et coronam secundum sermonem Christi. *Quærite enim, ait, regnum Dei, et hæc omnia adjicientur vobis* (*Matth. 6. 33*). Nunc autem et nos auctores sumus, ut ex hac sæculari felicitate excidamus quod cælestia negligamus. Nos autem quando dico, non viros solum dico, sed et vos, et vos magis quam viros. Quoniam ab initio ob hoc graviorem pœnam accepit mulier, quia deceptionis major causa fuit, propter hoc et decipientem magis quam deceptum punivit Deus: quod et nunc erit, si non volueritis corrigi, et ad propriam redire nobilitatem. Propter hoc enim et mulier tunc reprehensa (*Gen. 3*), quod vero dedisset de fructu, non audebat dicere oportuisse, cum vir esset, non persuaderi neque decipi, sed hanc quidem utpote frigidam defensionem tacuit, ad aliam autem venit infirmam quidem et ipsam, attamen plus hac habentem rationis. Unde palam est magis licere deceptis in deceptores culpam rejicere, quam deceptoribus in deceptos. Scortum accersit eum qui contumelia corpus suum afficit, et postquam cum illo dormierit, iterum dimittit; tu autem ubi vocaris eum qui injuriis afficit et corrumpit animam tuam, semper ipsum includis, et non permittis exire, vinculaque gravia injicis adulatione, cura et aliis operibus et putas te

glorificari cum teipsam ita confundis? Non cogitas tu, dic mihi, præsentem vitam, quam brevis, ut somniis assimiletur, et flosculis marcescentibus, et umbræ præterenti? Cur vis deliciari nunc in somnio, et puniri tunc in veritate? Quamvis nec delicias hæres habet: quomodo enim, ubi condemnatio et reprehensiones et convicia et scandala? Verum etsi deliciae essent, quid est parva aquæ gutta ad immensum mare? *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et domum patris tui, et concupiscet rex decorem tuum (Psal. 44. 12)*, ad orlem terræ aliquando male affectum dicebat David. Hoc igitur nos tibi occinemus, breve verbum prophetæ subinmutantes, et dicemus cum propheta: *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere malæ consuetudinis et eorum qui tibi male cohabitant, et concupiscet rex pulchritudinem tuam. Quid tibi hoc majus? quid item par poterimus dicere, quam ut cæli, terræ et angelorum et archangelorum et supernarum Virtutum Dominum amatorem sortita, libereris a vilibus conservis, tuam notabilitatem dehonstantibus? Propter quod e re fuerit hic finire sermonem: nihil enim dicere poterimus quod huic honori sit par. Nam si quæ sponsum in terra acceperit regem, omnibus se putat esse beatiorum: tu*

cum habeas non terrenum, nec conservum, sed eum qui in cælis, eum qui super omnem principatum et potestatem et virtutem et omne nomen quod nominatur, eum qui super Cherubim sedet, qui concutit terram; qui extendit cælum, qui terribilis est Cherubinis, inaccessus Seraphinis, non sponsum solum, sed amatorem quovis homine ardentiorum, quomodo non omnia relinquis, quæ hic sunt, etiamsi animam ipsam relinquere oporteat? Quoniam igitur sufficit hoc verbum solum ad plumbo omni graviorum corrigendum et promovendum ad supernam conversationem, et nos huc desinimus, teque admonemus ut quasi divinam aliquod canticum concinas; ac domi et in foro, et die et nocte, et in via et in thalamo¹, et voce et mente continue loquaris animæ dicens: *Audi, anima, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere malæ consuetudinis, et concupiscet rex pulchritudinem tuam. Et si hoc continue verbum dixeris, auro omni puriorum facies animam. Dictum enim hoc igne vehementius et efficacius afflare tuas cogitationes et omnes tuæ mentis maculas expurgare valebit, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.*

¹ Savil. habet, *et in mari.*

αὐτῆς τὸ σῶμα, καὶ συγκατακλίνασα πάλιν ἀφήσει· σὺ δὲ τὸν ὑβρίζοντά σου τὴν ψυχὴν καὶ φθείροντα καλέσασα, κατακλείεις ἔνδον διαπαντός, καὶ οὐ συγχωρεῖς ἐξιέναι, δεσμὰ περιβάλλουσα χαλεπὰ, τῆ κολακείᾳ, τῆ θεραπείᾳ, ταῖς ἄλλαις πράξεσι, καὶ ἡγῆ δαξάσθαι, καταισχύνουσα ἑαυτήν; Εἶτα οὐκ ἐννοεῖς, εἶπέ μοι, τὸν παρόντα βίον, πῶς βραχύς, πῶς ὀνειράσι προσέειπε, καὶ ἀνθεσι μαραινομένοις, καὶ σκιᾷ παρατρεχούσῃ; Τί βούλει τρυφήσασα νῦν ἐν ὀνειράτι κολάζεσθαι ἐν ἀληθείᾳ τότε; Καίτοι γε οὐδὲ τρυφή τὸ πρᾶγμα ἐστὶ· πῶς γάρ, ὅπου κατάγνωσις καὶ κατηγορία καὶ σκώμματα καὶ σκάνδαλα; Πλὴν ἀλλ' εἰ καὶ τρυφή ἦν, τί σταγῶν ὕδατος μικρὰ πρὸς ἄπειρον πέλαγος; Ἄκουσον, θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ ἐπιλάβου τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου, καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου, πρὸς τὴν οἰκουμένην ποτὲ κακῶς διαχειμένην ἔλεγεν ὁ Δαυὶδ. Τοῦτο τοίνυν καὶ ἡμεῖς ἐπάδομέν σοι τὸ ῥῆμα, μικρὸν παραλλάξαντες τοῦ προφήτου, καὶ ἐροῦμεν μετὰ τοῦ προφήτου· Ἄκουσον, θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ ἐπιλάβου τῆς πονηρᾶς συνηθείας, καὶ τῶν ἐπὶ κακῶ σοι συνοικούντων, καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου. Τί σοι τούτου πλεόν; τί δὲ ἴσον ἔχομεν ἂν εἰπεῖν ἄλλο, ὅταν τὸν τῶν οὐρανῶν καὶ γῆς καὶ [267] ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων καὶ τῶν ἄνω δυνάμεων Δεσπότην ἐραστὴν λάβῃς, ἀπαλλαγεῖσα τούτων τῶν εὐτελῶν ὁμοδούλων σοι, καὶ καταισχυνόντων σου τὴν εὐγένειαν; Διὸ δὴ καὶ ἐνταῦθα καταλύσαι τὸν λόγον καλόν. Οὐδὲν γὰρ ἴσον εἰπεῖν ταύτης ἔχομεν τῆς

τιμῆς. Εἰ γὰρ βασιλέα τὸν ἐπὶ γῆς λαβοῦσά τις νυμφίον, πάντων ἡγεῖται εἶναι ἑαυτὴν μακαριωτέραν, σὺ οὐ τὸν ἐπὶ γῆς, οὐδὲ τὸν ὁμοδούλον, ἀλλὰ τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τὸν ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, τὸν ἐπάνω τῶν χερουβὶμ καθήμενον, τὸν σείοντα τὴν γῆν, τὸν ἐκτείναντα τὸν οὐρανόν, τὸν φοδερὸν μὲν τοῖς χερουβὶμ, ἀπρόσιτον δὲ τοῖς σεραφὶμ, οὐχὶ νυμφίον ἔχουσα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐραστὴν, καὶ ἐραστὴν παντὸς ἀνθρώπου σφοδρότερον, πῶς οὐ πάντα ἀφήσεις τὰ ἐνταῦθα, εἰ καὶ αὐτὴν δέοι προέσθαι τὴν ψυχὴν; Ἐπεὶ οὖν τοῦτο ἀρκεῖ τὸ ῥῆμα μόνον καὶ τὸν μολύβδου παντὸς βαρύτερον ὀρθῶσαι, καὶ πρὸς τὰς ἄνω πτερῶσαι διατριβάς^a, καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα καταλύομεν, καὶ σοὶ παραινῶμεν, καθάπερ τινὰ θεῖαν ταύτην ἐπάδειν τὴν ἐπωδὴν, καὶ ἐν οἰκίᾳ, καὶ ἐν ἀγορᾷ, καὶ ἐν ἡμέρᾳ, καὶ ἐν νυκτὶ, καὶ ἐν ὁδῶ, καὶ ἐν θαλάμῳ, καὶ διὰ φωνῆς, καὶ κατὰ διάνοιαν, καὶ συνεχῶς ἐπιλέγειν τῇ ψυχῇ· Ἄκουσον, ψυχὴ μου, καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ ἐπιλάβου τῆς πονηρᾶς σου συνηθείας, καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου· κἂν τοῦτο ἐπιλέγῃς διηνεκῶς τὸ ῥῆμα, χρυσίου παντὸς καθαριωτέραν ἐργάσῃ τὴν ψυχὴν, πρὸς σφοδρότερον τῆς λέξεως ταύτης τοῖς τῆς διανοίας ἐμπνεούσης λογισμοῖς, καὶ πᾶσαν ἐκκαθαίρουσης κηλίδα, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

^a Savil. καὶ πρὸς τὰς ἄνω σε ὀδηγεῖν διατριβάς. Infra idem καὶ ἐν ὁδῶ, καὶ ἐν θαλάσῃ.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ.

Ordinem rerum in hoc tomo contentarum vide ad calcem partis secundæ voluminis.